T.C.
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAPSAMLI GELİR RAPORLAMASININ DEĞER İLİŞKİSİ

İŞLETME YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADEM ÇALIŞKAN

Dr. Öğr. Üyesi MELİK ERTUĞRUL
TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL
2019

KAPSAMLI GELİR RAPORLAMASININ DEĞER İLİŞKİSİ

İŞLETME YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADEM ÇALIŞKAN

Dr. Öğr. Üyesi MELİK ERTUĞRUL
TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL

2019

ÖZET

TMS 1 kapsamında ülkemizde 2009 yılı itibarıyla zorunlu hale gelen kapsamlı gelir raporlaması, muhasebe kalitesi konusundaki akademik araştırmaların temel odak noktalarından birisidir. Bu raporlama ile hem gelirlerden giderlerin düşülmesi ile elde edilen tutar hem de varlıkların değerindeki değişimler neticesinde elde edilen tutar toplamı kapsamlı geliri oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle kapsamlı gelir, dönem net karı ile diğer kapsamlı gelirin toplamından oluşan bir bileşkedir. Bu tezde, BİST'e kote firmalara ait 2009-2017 yılları arası veri seti kullanılarak kapsamlı gelir raporlaması değer ilişkisi perspektifinden incelenmektedir. Bulgular, kapsamlı gelirin değer ilişkisi ile dönem net karının değer ilişkisi arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir. Ayrıca, diğer kapsamlı gelirin Fiyat Modeline göre değer ilişkisi bulunmasa da Getiri Modeline göre değer ilişkisinin bulunduğu sonucu da bu tezde raporlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Kapsamlı Gelir, Dönem Net Karı, Diğer Kapsamlı Gelir, UFRS, Değer İlişkisi

ABSTRACT

Comprehensive income reporting, which has become mandatory for all listed companies since 2009 in Turkey, is one of the fundamental topics of academic research on accounting quality. As per this reporting, comprehensive income compromises not only the figure obtained by deducting expenses from incomes but also the figure obtained by changes in asset values. In other words, comprehensive income is the sum of net income and other comprehensive income. In this thesis, by employing the dataset belonging to quoted firms on BIST from 2009 to 2017, the value relevance of comprehensive income reporting is analysed. Outcomes reveal that there is no statistically significant difference between the value relevance of comprehensive income and the value relevance of net income. Moreover, other comprehensive income is reported as value relevant under the Return Model even though it is not reported as value relevant under the Price Model.

Keywords: Comprehensive Income, Net Income, Other Comprehensive Income, IFRS, Value Relevance

İTHAF

20 Yılı aşkın süredir icra ettiğim "Mali Müşavirlik" mesleki birikimlerimi akademik çalışmamda değerlendirme olanağı bulabilmem bir ayrıcalık olsa gerek. Öyle ki, birikimlerimi bu tezde değerlendirme fırsatı bulmuş ve tezimi hazırlamış bulunmaktayım.

Muhasebe mesleğinin temelini oluşturmamda öncülük eden lise hocam Saygıdeğer İlhan UZLUK hanımefendi başta olmak üzere, muhasebe mesleğinde teoriyi pratikte birleştiren, staj eğitimim sürecinde ilk ve tek işverenim konumunda olan Mali Müşavir saygıdeğer merhum Yusuf YILDIZ ağabeyime sonsuz teşekkürler ederim. Ayrıca, meslek camiasında kuruluşundan bugüne kadar hizmet etmekten, mensubu olmaktan gurur duyduğum, meslek mücadelesinde yıllarca İSMMMO' da meslek mensuplarımızı temsil etme fırsatı sağlayan Meslekte Birlik grubu ve saygıdeğer üyeleri ile tüm meslek mensuplarımıza ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim.

Yoğun çalışma tempom içerisinde tebessümü, sevimli bakışları ve tatlı gülüşü ile beni motive eden biricik kızım Berra (batikom)'ya, gözlerimin önünde çok hızlı büyüyen biricik oğullarım Fatih ve Taha'ya, elbette evimizin biricik annesi, sevgili eşim Figen Hanım'a bana hiçbir zaman yorgunluğumu hissettirmedikleri, her zaman yanlarımda oldukları için canı gönülden teşekkürler ediyorum. Bu vesile ile Çalışkan ailesinin her bir ferdi öyle inanıyorum ki vatanımıza, milletimize, gelecek nesillere çok daha faydalı akademik çalışmalara imza atacaklardır. Şimdiden her birine başarılar diliyorum.

2008 Yılında bir eğitim ortamında tanıştığım, bilgi, birikimi, kariyeri ve güzel insanlığına saygı duyduğum çok değerli hocam Prof. Dr. Volkan DEMİR'e, akademik çalışmamda katkılarını benden eksik etmeyen sevgili hocam, değerli kardeşim, kendisini tanımaktan gurur duyduğum Dr. Öğr. Üyesi Melik ERTUĞRUL'a ve MBA sürecinde kendisini tanımaktan şerefyab olduğum sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatih KİRAZ'a en kalbi duygularımla teşekkürler ederim.

Faydalı olması temennisiyle…

Adem ÇALIŞKAN

Mayıs, 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY SAYFASI ----------**iii**
ETİK SAYFASI ---------- **iv**
İNGİLİZCE ETİK SAYFASI ----------**v**
ÖZET ----------**vi**
İNGİLİZCE ÖZET ----------**vii**
İTHAF ----------**viii**
İÇİNDEKİLER ----------**ix - x**
KISALTMALAR LİSTESİ ----------**xi**
TABLOLAR LİSTESİ ----------**xii**

1. GİRİŞ ----------**1**
2. MUHASEBENİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE MUHASEBE STANDARTLARININA GEÇİŞ ----------**3**
2.1. Muhasebenin Tarihsel Gelişim Süreci ----------3
2.2. Muhasebe Standartlarına Geçiş ----------7
3. KAPSAMLI GELİR, KAPSAMLI GELİRİN UNSURLARI ---------**13**
3.1. Kapsamlı Gelir ----------13
3.2. Kapsamlı Gelirin Unsurları----------16
3.2.1. Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Yeniden Değerleme Sonrasında Değer Artışlarında Meydana Gelen Değişimler ---------- 17
3.2.1.1. Maddi Duran Varlıklarda değerleme---------- 18
3.2.1.2. Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değerleme-------19
3.2.2. Çalışanlara Yönelik Tanımlanmış Fayda Planlarının Yeniden Ölçümü ----------20
3.2.2.1. Çalışanlara Sağlanan Fayda Planlarının Yeniden Ölçülmesi----------21
3.2.2.2. Aktüeryal Değerleme----------22

3.2.3. Yurtdışında Faaliyet Gösteren Şirketlerin Çokuluslu Yatırımlardan Kaynaklı Mali Tablolarının Dönüştürülmesi Sonrasında Ortaya Çıkan Kur Değişimine Yönelik Kazanç ve Kayıplar ----------23
3.2.4. Özkaynaklara (Hisse Senetlerine) Dayalı Finansal Araçlara Yapılan Yatırımlardan Kaynaklanan Gerçeğe Uygun Değer Farkları ----------24
3.2.5. Türev Sözleşmeleri (Forward, Future, Swap)----------25
4. LİTERATÜR TARAMASI----------27
5. DEĞER İLİŞKİSİ ----------37
6. HİPOTEZ GELİŞTİRME----------40
7. MODELLER VE KULLANILAN DEĞİŞKENLER----------49
8. ÖRNEKLEM SEÇİMİ ----------53
9. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ----------55
10. ARAŞTIRMA BULGULARI ----------57
10.1. Betimleyici İstatistikler----------57
10.2. Korelasyon Matrisi----------57
10.3. Regresyon sonuçları----------62
10.3.1. Fiyat Modeli ----------62
10.3.2. Getiri Modeli ----------67
11. SONUÇ ----------69
12. KAYNAKÇA ----------72

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
IAS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetleme Kurulu
SPK	: Sermaye piyasası Kurulu
KAYİK	: Kamu Yararı Taşıyan Kuruluşlar
TDMS	: Tekdüzen Muhasebe Sistemi
TDHP	: Tekdüzen Hesap Planı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
VUK	: Vergi Usul Kanunu
MAX	: Maksimum
MİN	: Minimum
PD	: Piyasa Değeri
DD	: Defter Değeri
DNK	: Dönem Net Karı
KG	: Kapsamlı Gelir
DKG	: Diğer Kapsamlı Gelir
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülü
GAAP	: Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
GKGMS	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları
SFAS	: Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
MUSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
BİST	: Borsa İstanbul
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
RG	: Resmi Gazete
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 2009 Yılı Arçelik AŞ Kapsamlı Gelir Tablosu Kalemleri 46

Tablo 2. 2018 Yılı Arçelik AŞ Kapsamlı Gelir Tablosu Kalemleri 46-48

Tablo 3. Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler 58

Tablo 4. Fiyat Modeline İlişkin Korelasyon Matrisi 60

Tablo 5. Getiri Modeline İlişkin Korelasyon Matrisi 61

Tablo 6. Fiyat Modeline İlişkin Regresyon Sonuçları 65

Tablo 7. Getiri Modeline İlişkin Regresyon Sonuçları 66

1 GİRİŞ

İşletmelerin piyasa değerinin belirlenmesinde tüm gelir ve gider unsurlarının finansal tablolara doğru ve eksiksiz bir şekilde yansıtılması kapsamlı gelirin temel göstergesi olmakta ve son derece önem arz etmektedir.

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı, finansal tablolara dair bütün şartları belirten bir standart olarak günümüz finansal raporlamasını şekillendirmektedir. IAS 1'de 2007 Ekim ayında yayımlanan güncelleme sonrasında 1 Ocak 2009 Tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde kapsamlı gelirin finansal performans tablosunda gösterilmesi zorunlu hale gelmiştir. Diğer kapsamlı gelir tablosunda gösterilmesi zorunluluk arz eden kapsamlı gelir, işletmelerin dönem içerisinde göstermiş olduğu faaliyetleri sonucunda elde etmiş olduğu gelirlerden giderlerin indirilmesi ile kar veya zarara ulaşılmasını sağlamaktadır. İşletmenin faaliyetleri sonucunda ulaştığı kar veya zarar içerisinde gösterilmeyen, ancak özkaynak kalemleri içerisinde gösterilen kar veya zarar kalemleri diğer kapsamlı gelirin unsurlarını oluşturur.

TMS1'de kar, toplam gelirden diğer kapsamlı gelir unsurları dışındaki giderlerin indirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı Standart'ta diğer kapsamlı gelir, ortaklar ile olan (temettü ve sermaye artırımı/azaltımı gibi) işlemler hariç işlemlerden kaynaklı özkaynaklardaki değişim olarak ifade edilmektedir. Kapsamlı gelir ise bu iki kalemin toplamından oluşmaktadır. Diğer kapsamlı geliri oluşturan unsurların muhasebe verileri açısından ölçülebilirliğini gözlemlemek, muhasebeleştirme işlemlerini yapmak ve işletmelerin finansal durumunu gösteren bilanço ve gelir

tablosunda işletmelerin değerini gerçeğe uygun değeri ile yansıtabilmek için kapsamlı gelirin değer ilişkisinin TMS (Türkiye Muhasebe Standartları) / TFRS (Türkiye Finansal Raporlama Standartları) açısından açıklanmasını gerektirmektedir.

Bu tez çalışmasında BİST' e kote firmalara ait 2009-2017 yılları arası veri seti kullanılarak hem kapsamlı gelirin değer ilişkisi ile dönem net karının değer ilişkisi analiz edilmekte hem de diğer kapsamlı gelirin -bir bütün olarak- değer ilişkisinin bulunup bulunmadığı araştırılmaktadır. Çalışmanın sonuçları, kapsamlı gelirin değer ilişkisi ile dönem net karının değer ilişkisi arasında istatistiki olarak anlamlı herhangi bir farklılığa işaret etmez iken diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunduğunu (bulunmadığını) Getiri Modeli (Fiyat Modeli) için göstermektedir.

2 MUHASEBENİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE MUHASEBE STANDARTLARINA GEÇİŞ

2.1 Muhasebenin Tarihsel Gelişim Süreci

Bir ülkenin kültür ve medeniyetinden ayrı olarak düşünülemeyecek olan muhasebe sisteminin tarihsel gelişim sürecinin çok eski yıllara dayandığını söyleyebiliriz. Binlerce yıl önce para henüz icat edilmemişken insanlar nesneleri takas ederek alışveriş yaptıklarını tarih kaynaklarından biliyoruz. İnsanlar ihtiyaçlarını ihtiyaç duydukları başka bir nesne (mal) ile takas ederek yaşamlarını sürdürdüklerini anlıyoruz. Zamanla ihtiyaçlar yeni ihtiyaçları gerektirmiş, M.Ö. 7. Yüzyılda Lidyalılar ilk parayı basmışlardır. Böylece ticaret daha kolay hale gelmiş, insanların cebinde taşıyamayacakları ihtiyaç maddelerini daha kolay taşıyabileceği, muhafaza edebileceği parayı kullanamaya başlamışlardır. Paranın insan hayatına girmesi ile ticaret gelişmiş, bu yeni süreç yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarmıştır. Ticarette mübadele aracı olarak kullanılan paranın hesabını yapmak, ticaretin gerektirdiği kayıtları tutmak, belli ölçüde düzeni sağlamak için muhasebe ihtiyacı doğmuştur.

Günümüzden beş bin yıl öncesinden muhasebenin tarihçesinin başladığını ifade eden Yücel (1982), bu tarihçeyi şöyle açıklamaktadır:

> "*İlk çağda kayıt tutma düzeni, orta çağda çift girişli defter tutma sistemi özellikleri ağır basan muhasebe, ekonomik, teknoloji ve hukuki çevre koşullarının etkisi ile gelişmiş ve günümüzde işletme muhasebesi, devlet muhasebesi ve sosyal muhasebe ana başlıkları altında ekonomik kalkınmaya etkisinin incelendiği bir bilim dalı haline gelmiştir."* (Yücel, 1982, s.217)

Muhasebe kavramını tek bir kelime ile ifade etmek gerekirse kısaca denge diyebiliriz. Zira muhasebe kayıt düzeninde denge olmadan muhasebeden söz edebilmemiz mümkün değildir. Ticaretin var olduğu ve para ile ifade edilen tüm işlemlerin bir düzene, kayıt ve ölçüye ihtiyaç gerektirdiği elbette yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Muhasebenin tarihçesini betimleyen Yücel (1982), kayıt düzenine ilişkin şu bilgileri vermektedir:

> "*Muhasebe kayıt tutma düzenini M.Ö.3000/4000 Yıllarına kadar dayandırılmaktadır. Sümer, Babil, Mısır, eski Yunan ve Roma uygarlıklarından günümüze ulaşan belgeler muhasebenin bu ülkelerde bir kayıt tutma düzeni olarak kullanıldığını göstermektedir. Anlıyoruz ki bu kayıtlar çift girişli defter tutma sisteminden ve belirli bir metodolojiden uzaktır. İlkçağ uygarlıkları arasında ticaretin bugünkü deyimi ile teşebbüsün en gelişmiş olduğu uygarlık Babil idi. Ünlü Hamurabi kanunlarında kayıt tutmaya ilişkin maddeler yer almış, M.Ö.1729-1686 Döneminin Babil kralı Hamurabi kendi adıyla tarihe geçen kanunlarında kayıt tutma faaliyetine ticaret ile uğraşanların sorumlulukları arasında açıkça yer vermiş ve kayıtların ticari davalarda bir ispat aracı olarak tanınacağını da belirtmişti. Bu hükümlerin Roma hukukunu da etkilediği ileriye sürülmüştür. Bugün batı ülkelerinde uygulanan çift girişli defter tutma sisteminin doğuşu, kaynağı Ortaçağ İtalya'sına dayandırılmaktadır. Çift girişli kayıt sisteminin orijinalinin İtalya'da görülmesinin en önemli nedenlerinden biri Luca Pacilio isimli İtalyan rahip ve matematikçi tarafından yazılmış olmasıdır."* (Yücel, 1982, s.218)

Ticaret hayatının yoğun bir şekilde yaşandığı alanlarda muhasebe kavramının içerisini dolduran unsurların da geliştiğini görüyoruz. Buna karşın İslam ile birlikte

ilim, kültür ve ticaret hayatındaki yenilikler, yeni ticaret yolları ile birlikte muhasebede de yeni bir sistem ihtiyacı doğurmuştur. Bir asırdan fazla bir süre öncesinde yayınlanan ve muhasebe tarihi araştırmacılarına yepyeni bir yön verecek bir eserden bahseden Yücel (1982), şöyle devam etmektedir:

> "*İslam bilgini olan Abdullah İbni Muhammed tarafından 1363 yılında Risale-i Felekiyye'de çift girişli muhasebe sistemi ve muhasebe defterlerine yer verilmiştir."* (Yücel, 1982, s.223)

19. ve 20. Yüzyıllarda muhasebe alanında 700'ü geçkin yazarın 1000'den fazla eserinin yayınlandığını belirten Yücel (1982), çift girişli kayıt sisteminin Ortaçağdan beri uygulanageldiğini ve Sanayi Devrimi ile birlikte gelişim gösterdiğini belirtmektedir.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi ile başlayan yeni çağda, tarihin ilk büyük darphanesinin İstanbul'da kurulduğunu tarih kaynaklarımızdan anlıyoruz. Osmanlı döneminde başlayan ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına ışık tutan muhasebe uygulamalarına baktığımızda, Fransız Ticaret Kanununun etkisi ile şekillenen ticaret hayatı ve bunun neticesinde Fransız ekolünün egemen olduğunu görüyoruz. Dünya kültür ve medeniyetine yön veren Türk-İslam toplumu özellikle İslam inancının topluma yüklemiş olduğu misyon, emanet, kayıt, düzen gibi muhasebe açısından vazgeçilmez kavramları öne çıkarmıştır. Güvemli'ye (2000) göre; özellikle Osmanlı döneminde uygulanan iktisadi ve ekonomik uygulamaların Cumhuriyet dönemine ışık tuttuğunu, hatta sistem olarak Cumhuriyete devredildiğini anlıyoruz. Türkiye'de Cumhuriyet tarihi ile başlayan muhasebe uygulamalarının 1879 Yılında kurulan İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasında çift taraflı kayıt düzeninin ilk defa uygulanması da bu durumun açıklayıcı bir ispatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyetin

kurulmasını müteakip ihtiyaç duyulan yasal düzenlemeler 1925'ten sonra modern muhasebe uygulamalarını gerekli kılmış ve bu uygulamalar yaşam alanı bulmuştur.

Muhasebe uygulamalarındaki yenilikler, düşünce akımının gelişmesi, bu alanda gerekli altyapının oluşturulması, bu alanın desteklenmesi ile birlikte mümkün olabilmiştir. 1879 yılında kurulan İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf odaları, bunların çalışma usul ve esasları ile ilgili tüm detayları, 1911 yılında yayımlanan yönetmeliklerden anlıyoruz. Bu çalışmalar altyapının ne kadar sağlam zeminlerde şekillendiğini göstermekte olup Osmanlı'dan modern muhasebe uygulamalarına ışık tutacak şekilde Cumhuriyet dönemine aktarıldığına işaret etmektedir.

Cumhuriyet tarihi ile birlikte batı ülke mevzuatlarının etkisinin devam ettiğini ve yasal düzenlemelerin de bu bakış açısı ile yapıldığını anlıyoruz. Osmanlı'da 1850 yılında kabul edilen ancak şeriat hükümleri uygulandığı için uygulama alanı bulamayan Ticaret Kanunu (Kanun-i Ticaret) günün şartlarına uygun şekle getirilerek 1926 yılında kabul edilmiştir. Kabul edilen Ticaret Kanununda (Kanun-i Ticaret) muhasebe defterleri açıklanmaktadır. Kanun metninde, Yevmiye Defteri ile Envanter ve Bilanço Defterine yer verilmiş, yasa dahilinde hangi kayıtlarının ne şekilde yapılacağı açıklanmıştır *(Resmî Gazete, 1926).*

Günümüzde belli alanlarda uygulama zorunluğu olan TMS/TFRS' ye uygun dilin ilk defa yasada tanımlandığı şekli ile 1926 yılında kabul edilen Ticaret Kanununda olduğunu söyleyebiliriz. Bu yasaya ilişkin Güvemli (2000), Büyük Defter ve Bilanço kalemlerinden bahsedildiğini belirterek borsa değerinden ilk kez burada bahsedildiğinin altını çizmektedir.

2.2 Muhasebe Standartlarına Geçiş

Muhasebe kavramının bir denge olarak tanımlanabileceğini vurgulamıştık. Şöyle ki; finansal durum tablosu, aktif kalemlerini oluşturan varlıklar ile pasif kalemlerini oluşturan kaynakların dengesinden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, muhasebeden söz edildiğinde bir dengenin varlığı açıkça görülmektedir.

Tarihin ilk döneminde mübadele ile başlayan ticaret hayatının gelişimi, paranın bulunması, paranın ticaret hayatında kullanılmaya başlanması, iktisadi ve ticari yaşamda çok hızlı değişim ile sağlanmıştır. Muhasebe bu süreçte bir bilim dalı olarak konumlanabilmesi adına çeşitli evrelerden geçmiş, ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş, hatta küreselleşen yeni dünya düzeninde yeni değişimler ile yepyeni bir düzeye gelmiştir. Muhasebe, işletmeler açısından kısaca para ile ifade edilen değerler olarak tanım bulurken, günümüzde uluslararası ortak bir dili ifade etmektedir. Ülkeler arasında ticaret sınırlarının kalkması ile artan uluslararası yatırımlar, uluslararası muhasebe dilinin ortak bir dil olmasını gerektirmiştir. İşletmeler açısından kullanılacak muhasebe dilinin uluslararası tüm kurum ve kuruluşlarca kolayca anlaşılır olması, bu dilin belli düzene ve belli standarda kavuşturulmasını zorunlu kılmıştır. Böylece muhasebe artık yeni bir evreye gelerek ortak dil olan uluslararası standartların belirlendiği şekli ile yeni bir sisteme kavuşturulmuştur. Bu sistem UFRS (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları) olarak adlandırılmaktadır.

İlk çağlarda günün ihtiyaçlarına göre şekillenen ticaret hayatı, paranın ticarette kullanılmaya başlanması, dünyanın en büyük darphanesinin Osmanlı imparatorluğu döneminde Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'da kurulması, muhasebenin

tarihsel gelişim sürecinde son derece önemli bir yer tutmaktadır. Mübadele ile başlayan ticaret hayatının sürekli yeni ihtiyaçlarla çok hızlı bir değişim gösterdiğini tarih kaynaklarından anlıyoruz. Bu değişim yeni ihtiyaçlar doğurmuş, yeni arayışlar ortaya çıkartmıştır. İhtiyaca cevap verecek arayışlar sonucunda ortaya konmuş düzenlemeler geliştirilerek yeni bir şekil almıştır. Türkiye de yeni şekli ile bu sisteme dahil olmuştur. Türkiye'deki muhasebe uygulamaları, Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine geçiş ile devam etmiş, batı ülkelerindeki değişimlerin etkisi ile yeni düzenlemeler ve değişimlere imkan sağlayarak gelişmiştir.

Ülkemizde ticaret hukuku tarihine ilişkin Altıntaş (2011) tarafından verilen bilgiler, konuya yönelik ışık tutmaktadır:

> *"Ülkemizde modern anlamda hazırlanan ilk Ticaret Hukuku kodu dört kitaptan oluşan 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanununun 1. ve 3. kitaplarının tercümesinden ibaret olan 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret'tir. Cumhuriyet sonrası, İsviçre Ticaret Kanunu tercüme edilerek 856 sayılı Türk Ticaret Kanunu olarak 1926 yılında yürürlüğe girmiştir. 856 sayılı kanunda, şirket hesaplarının tutuluş şekli ile karın hesaplanması üzerinde durulmuş, ayrıca hesap dönemleriyle sınırlı kalmak üzere envanter çalışmaları, bilanço ve kar zarar tablolarının düzenlenmesi gibi konularda belirli esaslar getirilmiştir."* (Altıntaş, 2011, s.162-174)

Genç Cumhuriyetin kurulması ile birlikte, gerekli yasal düzenlemeler de bu çerçevede ele alınarak uygulamaya konmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında iktisadi ve ticari yaşam ile ilgili yasal düzenlemelerin 1926 tarihli 856 Sayılı TTK ile başladığı anlaşılmaktadır. Bu süreçte devlet yapısının kamu kurumları marifetiyle güçlendirilmesi temel hedef olarak belirlendiği için yeni muhasebe uygulamaları ilk etapta devlet kurumlarında uygulama alanı bulmuştur.

I. Dünya Savaşından çıkmış ülkeler başta olmak üzere, tüm ülkeler ekonomik toparlanma arayışlarını sürdürürken meydana gelen 1929 Ekonomik Buhranı tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bu etki çok hızlı bir şekilde ülkelerin yeni tedbirler almasını zorunlu kılmış ve klasik uygulamaların gözden geçirilerek revize edilmesine sebebiyet vermiştir (Bulut, 2003, s.77-101). Bu sürecin Türkiye'nin de gelecek ekonomik ve iktisadi politikalarında ciddi değişimlere etki ettiğini söyleyebiliriz. Altıntaş'a (2011) göre Türkiye'de muhasebe kuralları önce Fransız ekolü, daha sonra da Alman ekolünün etkisinde şekil almıştır. Bu süreç 1957 Tarihli TTK ve 1961 Tarihinde yasalaşan VUK kanunu ile devam etmiştir. Uzun yıllar devlet egemen bir muhasebe yapısından kurtulamayan ülkemizde 1970'li yılların başında uygulamaya konan Tekdüzen Muhasebe Sisteminin, ilgili yasal düzenlemeler ile, Kamu İktisadi Teşebbüslerinde (KİT) uygulanmasına karar verilmiştir. Bu uygulama, Türkiye'nin muhasebe standartlarına geçiş süreci açısından önemli bir evre olarak değerlendirilmelidir.

Güvemli'ye (2006) göre, Türkiye, 1980'li yılların başlarında hedef olarak ortaya konan yeni ekonomik ve politik tercihlerle dışarıya açılma politikası izlemiştir. Türkiye'nin dışa açılma politikaları, beraberinde çok uluslu yatırımların önünü açmış, uluslararası sermaye hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı yeni bir döneme fırsat sunmuştur. Uluslararası yatırım ve sermaye hareketleri, Türkiye'deki yasal düzenlemelere de ihtiyaç doğurmuş ve 1981 yılında kamu kurumu niteliğinde 2499 sayılı kanun ile SPK kurulmuştur. Altıntaş'a (2011) göre, Türkiye muhasebe hukuku açısından en önemli iki gelişme, KİT'ler için geliştirilen ve 1972 yılında uygulanan Tekdüzen Hesap Planı ile SPK tarafından belli standarda bağlanan ve yürürlüğe konan hesap planı olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası sermaye hareketleri,

Türkiye'ye uluslararası yatırımların ilgisi yeni gelişmelere, yeni düzenlemelere ve sermaye piyasalarının gelişebilmesi için uluslararası muhasebe standartlarına olan ihtiyaç ortaya çıkarmıştır.

Altıntaş'a (2011) göre**,** 1992 Yılında ABD' de yayımlanan GKGMS referans olarak kabul edilerek, 01.01.1994 Tarihi itibariyle uygulama zorunluluğu getirilen MSUGT düzenlemesi, muhasebe uygulamaları açısından Türkiye için bir dönüm noktası olarak kabul edilmelidir. MSUGT ile Türkiye'de uygulanan farklı muhasebe anlayışını belirli kurallara oturtarak, işletmelerin ticari faaliyetlerine konu bilgi ve belgeleri sağlıklı ve güvenilir bir şekilde kaydetmek, kaydedilen işlemlerin doğru, güvenilir, ölçülebilir, karşılaştırılabilir bir şekilde sonuçların gerçeğe uygun şekilde açıklanabilmesine imkan sunmak, denetim standartlarını oluşturmak ve denetimi kolaylaştırmak üzere bir düzenlemeye gidilmiştir

Güvemli'ye (2000) göre, Türkiye'deki muhasebe uygulamaları, geçmiş dönemlerde batı etkisinde oluşan yasal düzenlemelerde olduğu gibi AB Ülkeleri ve 1970'li yıllardan sonra iki ülke arasındaki ekonomik ve politik ilişkilerin gelişmesi ile ABD'nin etkisi altında şekillenmiştir. Bu durum özellikle muhasebe uygulamaları açısından Türkiye'de denetimi kolaylaştırmak için yasal düzenlemeler yeterli olmuş mudur sorusuna cevap aramamızı da zorunlu kılmıştır. Zira 3568 Sayılı meslek yasasının 1989 yılında yasalaşması ile birlikte muhasebe mesleği yasal statüye kavuşturularak TÜRMOB kurulmuştur. Ancak meslek unvanları dağınık bir şekil almıştır. Meslek mensuplarına 3568 Sayılı yasanın 2. Maddesinde *"belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak"* hakkı verilmişken, meslek

unvanlarında görülen dağınık yapı nedeni ile VUK, SPK ve Bağımsız Denetim açısından uygulama farklılıkları ortaya çıkmıştır.

2000'li yılların başlarında yaşanan ve uluslararası boyutlarda skandal olarak tabir edilen şirket krizleri ise hali hazırda uygulanan muhasebe sisteminin yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Bu durum uluslararası düzeyde yeni bir düzenleme ihtiyacını gerektirmiştir. Global piyasalarda sınırların kalkması ile, dünya genelinde yeni ve herkes tarafından anlaşılabilecek bir muhasebe diline ihtiyaç duyulmuş, konu ile ilgili değerlendirmeler ve yeni çalışmalar yapılmış, 1980'li yıllar öncesinde belli bir noktaya getirilmiş olan çalışmalar, özellikle 2000'li yıllardaki AB düzenlemeleri çerçevesinde yeni bir evreye kavuşmuştur. Bu durum global piyasalarda beklenen ortak muhasebe dilinin oluşmasına ve UMS'nin uygulanmasına imkan sağlamıştır. 14.02.2011 Tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak 01.01.2013 Tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı yeni TTK ile AB Müktesebatı gereği zorunlu olan düzenlemeler tamamlanmış ve muhasebe uygulamaları yeni bir boyuta taşınmıştır. Sermaye şirketlerine yeni TTK'da çerçevesi belirlendiği şekli ile finansal tablolarını bağımsız denetimden geçirme zorunluluğu getirilmiştir. Denetim alanındaki dağınık yapıyı tek bir çatı altında toplamak ve finansal bilginin sunumunun kalitesini yükselterek kamu çıkarını kollamak üzere 02.11.2011 Tarih ve 28103 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile KGK kurulmuştur. KGK uygulama sürecini KAYİK ve KAYİK harici kuruluşlar olarak düzenlemeye tabi tutarak başlatmıştır. Belirli ölçütler dışında kalan kuruluşlarda Maliye Bakanlığının uygulamaları halen devam etmektedir.

Türkiye'de vergi muhasebesinin Maliye Bakanlığı uhdesinde devam ettiğini görüyoruz. Ölçütleri belirlenmiş denetim standartları, AB'nin 2005 Yılında onayladığı şekli ile, halka açık şirketlerin UFRS kapsamında denetime tabi olması dahilinde halka açık şirketler ile KAYİK ve KAYİK harici kuruluşlardan belli ölçütleri taşıyan şirketlerde de bağımsız denetim sürecinin zorunlu uygulanmasını başlatmıştır. Böylece işletmeler, finansal tablolarını bağımsız denetimden geçmiş şekli ile piyasa değerini doğru ve gerçeğe uygun olarak yatırımcısına sunma imkanı bulmuştur. Aynı zamanda şirketler, UFRS'yi uygulayarak uluslararası piyasalara erişim fırsatı elde etmiştir.

3 KAPSAMLI GELİR, KAPSAMLI GELİRİN UNSURLARI

3.1 Kapsamlı Gelir

Finansal raporların doğru, güvenilir, ölçülebilir, karşılaştırılabilir olarak açık, anlaşılabilir ve şeffaf bir şekilde sunumu, yatırım tercihlerinde son derece önemlidir. Finansal tablo kullanıcıları açısından bir işletmenin kar veya zarar raporlaması, yatırım tercihlerini etkileyen en önemli unsurlardandır. Kar veya zarar değerlerine ise basitçe gelirlerden giderler düşülerek ulaşılmaktadır. Bu durumda gelir ve gider kavramlarının tanımları ve neleri ihtiva ettiği oldukça kritiktir.

Gelir, sözlük anlamı ile belirli bir zamanda belirli bir kaynak tarafından sağlanan para olarak ifade edilmektedir. Bu durumda işletmeler için gelir, işletme faaliyetleri sonucunda elde ettikleri kaynaklar ile sahip oldukları varlıklarında meydana getirdiği müspet artış olarak tanımlayabiliriz. Gelirler işletmelerde TDHP'ye uygun şekilde mali tablolara aktarılmaktadır. İşletmeler için gelir kavramını açıklarken elbette aynı zamanda gider, harcama ya da maliyet kavramlarının açıklamasını yapmamız gerekecektir. Zira işletmeler için ulaşılacak muhtemel temel sonuç kar ya da zarar olduğuna göre kar, bir işletmenin bir faaliyet döneminde elde etmiş olduğu gelirlerden giderlerin indirilmesi sonucu oluşan değerdir.

Bir işletme için gelir ve gider tanımlarını yaparken vurguladığımız bir faaliyet dönemi kavramını da doğru bir şekilde açıklamamız gerekmektedir. İşletmeler dönem boyunca ortaya koymuş olduğu performansını, faaliyetlerini, muhasebe

işlemlerini ve bunların sonuçlarını dönem sonunda bir rapora bağlamak sureti ile kendilerini değerlendirme imkanı bulabilmektedir. Bunu yaparken yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bir faaliyet döneminde elde etmiş olduğu gelirlerin yanı sıra işletmelerin sahip oldukları varlıklarında da değişimlerin meydana gelebileceğini varsaymamız gerekmektedir. Faaliyetler sonucunda elde edilen gelirlerin yanı sıra varlıklarda da meydana gelen artışlar işletmeler için bir gelir unsuru olmaktadır. Diğer bir deyişle, gelirlerin salt olarak gelir tablosu kalemlerini oluşturan unsurların yanı sıra varlıklarda meydana gelen müspet yöndeki değer artışları da gelirin unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıklama kapsamlı gelir ve diğer kapsamlı gelir kavramlarını irdelemeyi gerektirmektedir.

Bir işletmenin belirli bir dönemdeki faaliyetleri sonucunda oluşan bilgi ve belgelerin tasnif, kayıt ve muhasebe işlemleri sonucunda hazırlanmış tablolar finansal tablolar olarak tanımlanabilir. İşletme faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için faaliyet sonuçlarını gösteren finansal tablolar ya da mali tablolar son derece önem arz etmektedir. TMS1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardında finansal tablolar "*bir işletmenin, belirli bilgi ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanmış finansal tablo hazırlamasına gerek duymayan kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanan mali tablolar"* olarak tanımlanmaktadır (TMS1, p.7).

İşletmelerin faaliyetleri sonucunda elde etmiş olduğu gelirlerden faaliyet sonucunda oluşan giderlerin indirilmesi sonucunda kar veya zarara ulaşılmaktadır. Bir işletmenin faaliyet dönemi içerisinde elde etmiş olduğu gelirin bazıları kar veya zarara yansıtılmazken bu gelirler özkaynakların altında muhasebeleştirilmektedir.

TMS1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardında kapsamlı gelir, *"…..kâr ya da zararda muhasebeleştirilmeyen gelir ya da gider (yeniden sınıflandırma düzeltmeleri de dahil olmak üzere) kalemlerini kapsar*" denmektedir (TMS1, p.7).

Geniş kapsamıyla işletmelerin faaliyetleri sonucunda elde ettiği gelir ve sahip olduğu varlıklarında meydana gelen müspet yöndeki değişim sonucunda sahip olduğu toplam gelirler, finansal tablolarda raporlanmaktadır. Finansal tablolar, muhasebe sisteminde kaydedilen bilgilerin, eksiksiz, tutarlı, açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanarak belirlenmiş bir tarihte finansal tablo kullanıcılarına sunulmasını sağlayan araçlardır.

Klasik anlamda finansal tablolar ya da mali tablolar denildiğinde ilk aklımıza gelen bilanço ve gelir tablosudur. TMS1'de Tam Finansal Tablolar seti olarak tarif edilen ve detaylı bir şekilde açıklanan finansal tablolar ya da mali tablolar aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır:

1- Finansal durum tablosu (bilanço)
2- Kâr veya zarar ile diğer kapsamlı gelir tablosu (gelir tablosu)
3- Özkaynak değişim tablosu
4- Nakit akış tablosu
5- Açıklayıcı dipnotlar

Tüm bu bilgilerin ışığında kapsamlı gelir tanımlamasını yapmak istersek öncelikli olarak kapsam kelimesinin sözlük anlamı olan "kapsama" kavramından hareketle gelir tanımının tümüyle bir bütün olarak ele almamız ve tüm gelir unsurlarını ihtiva edecek şekilde açıklamamız gerekecektir.

Akdoğan ve Tenker'e (2010) göre, uluslararası finansal raporlama alanındaki gelişmeler, işletmelerin finansal durumunu gösteren bilanço ile birlikte gelir tablosunun da önemini artırmıştır. Gelir tablosu, işletmenin gelir ve giderleri, faaliyetlerinin ve yatırımlarının verimliliği ve kârlılığı ile ilgili bilgiler sunarak işletmenin geçmiş, bugün ve gelecekteki kazanma gücü ile yöneticilerin performanslarını değerleme imkânı sağlamaktadır. Aynı zamanda finansal tablo kullanıcılarına verilerin doğru, açık ve şeffaf sunulması yatırım tercihlerine yön vererek yatırım tercihlerini de etkileyebilmektedir.

Faaliyet dönemi sonucunda işletmenin dönem karı veya zararına diğer kapsamlı gelirin ilave edilmesi ile de "kapsamlı gelir" e ulaşılmaktadır. Kaval'a (2011) göre, diğer kapsamlı gelirlerin ayrı bir şekilde ve doğrudan kapsamlı gelir tablosunda ayrı bir bölümde veya onun eki niteliğinde olan diğer kapsamlı gelir tablosunda gösterilmesi gerekmektedir.

KG	=	DNK	+	DKG

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, kapsamlı gelir kalemlerini oluşturan unsurların kar ya da zararın bir parçası olmaması nedeniyle ölçülmesi, değerlendirilmesi, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ayrı bir şekilde yapılmasını gerektirmektedir.

3.2 Kapsamlı Gelirin Unsurları

Kapsamlı gelirleri oluştursan unsurlar, işletmelerin cari dönemdeki faaliyetlerinde elde etmiş olduğu gelir ve giderlerine ilave edilemeyen, muhasebe kayıt düzeninde

yer almayan yani dönem sonunda oluşan kar veya zarar tablolarında gösterilmeyen kalemlerden oluşmaktadır. KGK tarafından TMS1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardında tanımladığı şekli ile diğer kapsamlı gelir, özkaynaklara yansıtılan kazanç veya kayıplardır. TMS 1 dahilinde diğer kapsamlı gelirin unsurları oluşturan maddeler aşağıdaki gibidir. Buna göre;

1) Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Yeniden Değerleme sonrasında Değer Artışlarında Meydana Gelen Değişimler
   TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme değer Artışları
   TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Değer Artışları
2) Çalışanlara Yönelik Tanımlanmış Fayda Planlarının Yeniden Ölçümü
   TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar
3) Yurt Dışında Faaliyet Gösteren Şirketlerin Çokuluslu Yatırımlardan Kaynaklı Mali Tablolarının Dönüştürülmesi Sonrasında Ortaya Çıkan Kur Değişimine Yönelik Kazanç ve Kayıplar
   TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri
4) Özkaynak Araçlarına Yapılan Yatırımlardan Kaynaklanan Gerçeğe Uygun Değer Farkları
   TFRS 9 Finansal Araçlar
5) Türev sözleşmeleri (forward, futures, swap vb**)**
   TFRS 9 Finansal Araçlar

3.2.1 Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Yeniden Değerleme sonrasında Değer Artışlarında Meydana Gelen Değişimler

Kapsamlı geliri oluşturan unsurlarından olan Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların yeniden değerleme sonrasında meydana gelen müspet yöndeki değişimler (artışlar) ile açıklanabilir.

3.2.1.1 Maddi Duran Varlıklarda Değerleme

"Maddi Duran Varlıklar; Bir işletmenin mal ve hizmet üretmek ya da elde etmek, diğer işletmelere kiraya vermek ya da idari amaçlarla elinde tuttuğu, bir dönemden daha fazla ekonomik olarak kullanımı hedeflenen varlıktır." (Gür & Demir, 2015, s. 37).

TMS16 Maddi Duran Varlıklar standardına göre maddi duran varlıklardaki değişim, maddi duran varlıklara yapılan yatırımların ve bu yatırımlarda meydana gelen kayıp ve kazançların muhasebe işlemleri olarak açıklanmaktadır. Maddi duran varlıklarda meydana gelen değişimleri hesaplamak için, öncelikli olarak maddi duran varlıkların muhasebe işlemlerin yapılması, defter değerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte yapılacak hesaplamalar ile mali tablolara yansıtılan amortisman tutarı ile varsa oluşan değer düşüklüğü zararları maddi duran varlıkların değerlemesi sonrasında meydana gelen değişimler olarak muhasebeleştirmeye konu olmaktadır.

"Bir işletme muhasebe politikası olarak maliyet modelini ya da yeniden değerleme modelini seçer ve bu politikayı ilgili maddi duran varlık sınıfının tamamına uygular." (TMS16, p. 29)

Maddi Duran Varlıklarda değerleme sonrasında eğer bir varlığın defter değerinde müspet yönde bir artış oluşmuş ise, bu artış diğer kapsamlı gelir kalemi olarak muhasebeleştirilmelidir ve doğrudan özkaynak hesap grubunda yeniden değerleme değer artışı adı altında toplanmalıdır. Eğer bir varlığın defter değeri yeniden değerleme sonucunda bir azalma meydana gelmiş ise, bu azalmanın gider olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu azalış diğer kapsamlı gelirde bu

varlıkla ilgili olarak yeniden değerleme fazlasındaki her tür alacak bakiyesi ile sınırlı tutulmalıdır. Diğer kapsamlı gelirde muhasebeleştirilen -varsa- söz konusu azalışın özkaynakların altında yer alan yeniden değerleme değer artışları ile ilgili tutarda azalışa neden olacağı unutulmamalıdır.

3.2.1.2 Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değerleme

Maddi olmayan duran varlıklar, işletmelerin gelecekte fayda sağlamayı umdukları fiziki bir değer ifade etmeyen varlıklar olarak tanımlanabilir.

TMS38 Standardında maddi olmayan duran varlıklarla ilgili düzenleme yapılmış, maddi olmayan duran varlıklarla ilgili muhasebeleştirme yöntemleri açıklanarak, maddi olmayan duran varlıkların da bir değer ihtiva ettiği ortaya konmaktadır. Bu standart ile, bir maddi olmayan duran varlığın sadece belirlenmiş kriterlere sahip olması durumunda muhasebeleştirilmesinin zorunlu olacağı vurgulanmaktadır. Bu standartta, maddi olmayan duran varlıkların defter değerinin nasıl ölçüleceği belirlenerek maddi olmayan duran varlıklarla ilgili bazı özel açıklamaların yapılmasının gerektiği ifade edilmektedir.

Bir işletmenin sahip olduğu maddi duran varlık kaleminin varlık olarak finansal tablolara yansıtılması, gelecekteki ekonomik yararların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması ve maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi koşulların oluşması durumlarında mümkün olacaktır.

"Bir maddi olmayan duran varlık, ilk muhasebeleştirilmesinin ardından, maliyetinden, tüm birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararları düşülmüş olarak izlenir." (TMS38, p. 74).

Maddi olmayan duran varlıkların yer aldığı kalemler, işletmenin faaliyetlerinde kullanılan benzer nitelik ve işlevdeki varlıklar grubunu oluşturur. Bir işletme, maliyet yöntemini ya da yeniden değerleme yöntemini muhasebe politikası olarak belirleyerek değerlemeye tabi tutar. Bir maddi olmayan duran varlığın yeniden değerleme yöntemine göre muhasebeleştirilme işleminin yapılmasını müteakip müspet yönde artış oluşmuş ise bu durumda oluşan değer artışı diğer kapsamlı gelir kalemi olarak raporlanır. Değerleme sonucunda maddi olmayan duran varlık kaleminde azalma oluşmuş ise, bu azalma maddi duran varlık kaleminde olduğu gibi gider olarak muhasebeleştirilir.

3.2.2 Çalışanlara Yönelik Tanımlanmış Fayda Planlarının Yeniden Ölçümü

Tanımlanmış fayda planları kısa, orta ve uzun vadeli olarak çalışanlara sağlanan fayda planları ve iş akdinin sona erdirilmesinden sonra ödenen kıdem tazminatları olarak düşünülmelidir. Tanımlanmış fayda ya da tanımlanmış katkı dahilinde TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar standardında düzenleme yapılmıştır. İşletmelerde çalışanlar, yönetici kadrosu dahil üretim kadrosunu da kapsayan tüm çalışan personeli ifade etmektedir. Yani işletme için fayda sunan herkes bu sürecin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. TMS19 Standardında da açıklandığı üzere, çalışanlara sağlanan faydalar aşağıdaki maddeleri kapsamaktadır. Buna göre;

1) İşletme ile işletmenin çalışanları arasındaki resmi planlar veya resmi sözleşmeler kapsamında çalışanlara sağlanan faydalar,

a) Çalışanların ücretleri, maaşlar ve sosyal güvenlik katkıları,

b) Çalışanların ücretli yıllık izin ve ücretli hastalık izni,

c) Verilen kar payları ve primler ile,

d) Çalışanlar için sağlanan sağlık yardımları, lojman, araç, ücretsiz veya indirimli olarak verilen mal veya hizmetlerdir.

2) Yasa ile belirlenen ve sektörlere yönelik yapılan düzenlemeler dahilinde iş akdinin sona ermesinden sonra çalışanlara sağlanan faydalar,

a) Emeklilik maaşı ve emeklilik ikramiyesi

b) Hayat sigortası

c) Sağlık yardımlarıdır.

3) İş akdinin sona ermesinden sonra çalışanlara sağlanan, işletmenin ödemek zorunda kaldığı durumlarda ortaya çıkan faydalar,

a) Uzun süreli ücretli izinler,

b) Jübile veya uzun süreli sağlanan faydalar,

c) İş göremezlik nedeniyle yapılan ödemelerdir.

4) İş akdinin sona erdirilmesi nedeniyle ödenen kıdem ve ihbar tazminatlarıdır.

3.2.2.1 Çalışanlara sağlanan fayda planının yeniden ölçülmesi

Çalışanlara sağlanan fayda planlarının ölçümü ve muhasebeleştirilmesine konu gerekli düzeltmelerin yapılabilmesi için yükümlülüklerin bugünkü değeri, cari dönem hizmet maliyeti, hizmet akdinin sonlandırılmasından önce ödenen en son maaşlar, işten ayrılma sıklığı, çalışanların ölüm oranı ve çalışanların çeşitli nedenlerle gerekli harcama yoğunluğu gibi unsurlar belirleyici olmaktadır.

Çalışanlara sağlanan bir fayda planına konu ölçüm için standart kapsamında şu açıklayıcı değerlendirme yapılabilir. İşletme ile çalışanlar arasında iş akdinin

sonlandırılmasından sonra sağlanan faydaların bugünkü değerini ve cari dönem hizmet maliyetinin ölçümünde aşağıdaki aşamalar uygulanır (TMS19, p. 66):

a) Bir aktüeryal değerleme yöntemi uygulanır
b) Sağlanan faydanın hizmet dönemi belirlenir
c) Aktüeryal değerlendirmeler yapılır

3.2.2.2 Aktüeryal değerleme

Aktüeryal hesaplamalar yapılırken, faiz maliyeti, güncel maliyeti, dönem başı ve dönem sonundaki değerin bugünkü maliyeti ile varlıklarının değerinde meydana gelen değişimlerin hesaplanması gerekmektedir. Bunun için yükümlülüklerinin bugünkü değerini, cari dönem hizmet maliyetini ve gerekli durumlarda dönem hizmet maliyetini belirlemek için fayda/hizmet yılı yöntemi (yükümlülük yöntemi) kullanılır**.** Aktüeryal yöntemler, çalışanlara sağlanan fayda karşılığında oluşan bir borç ve elde edilen hizmet karşılığında ortaya çıkan ekonomik değerin ayrı ayrı ölçümünü sağlar. (TMS19, p. 67-68)

Aktüeryal hesaplamalar, çalışanların iş ilişkisinin başlaması, hizmet dönemi ve iş ilişkisinin sona ermesi de dahil çok yönlü olarak ele alınmalıdır. Bu durumdan ötürü çeşitli finansal varsayımların yapılması gerekmektedir. *"Finansal varsayımlar, yükümlülüklerin yerine getirileceği döneme ilişkin raporlama dönemi sonundaki piyasa beklentilerine dayanır."* (TMS19, p. 80) Bu finansal varsayımlar, Gür ve Demir (2015, ss. 53-54) tarafından aşağıdaki gibi listelenmektedir:

"Aktüeryal varsayımlar, iş ilişkisi sonrasında sağlanan faydaların nihai maliyetini belirleyecek değişkenlere ilişkin işletmenin en iyi tahminleridir. A*ktüeryal varsayımlar aşağıdakilerden oluşur:*

• Ölüm oranı

• Çalışanların işten ayrılma, iş göremezlik ve erken emeklilik oranları,

• Bakmakla yükümlü kimseleri olan plan üyelerinden faydaya kazanabileceklerin oranı,

• Plan dahilinde mevcut olan ödeme seçeneklerinden her birini seçebilecek plan üyelerinin oranı

• Sağlık planlarındaki tazminat oranları.

Aşağıdaki benzer kalemlerle ilgili finansal varsayımlar

• İskonto oranı

• Çalışanlar tarafından karşılanacak faydaların maliyetleri hariç olmak üzere, fayda düzeyleri ve gelecekteki maaşlar,

• Sağlık faydaları söz konusu olduğunda, tazminata ilişkin işlem masrafları da dahil olmak üzere gelecekteki sağlık harcamaları,

• Plan tarafından, raporlama tarihinden önceki hizmetlerle ilgili katkılar veya hizmetlerden doğan faydalar üzerinden ödenecek vergiler." olarak toparlamıştır."

3.2.3 Yurt Dışında Faaliyet Gösteren Şirketlerin Çokuluslu Yatırımlarından Kaynaklı Mali Tablolarının Dönüştürülmesi Sonrasında Ortaya Çıkan Kur Değişimine Yönelik Kazanç ve Kayıplar

Küresel ekonomik yapının daha fazla hissedilmesini ve ticari sınırların kalkmasını müteakip işletmeler, çok uluslu ticari faaliyetleri kapsamında yatırımlarını yabancı para cinsinden değerlendirmek zorunda kalabilmektedir. TMS21 Kur Değişiminin Etkileri standardı ile bahse konu kazanç ve kayıplar belirli bazı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bir işletmenin arzu etmesi durumunda, finansal tablolarını bir yabancı para biriminde sunabilme imkanı bulunmaktadır. Bu standart ile, yurtdışındaki işletmelerin yabancı para işlemlerinin finansal tablolara nasıl dahil edileceği ve finansal tablolarda kullanılan para birimine nasıl dönüştürüleceği hususlarına açıklık getirilmiştir. Hangi döviz kurunun kullanılacağı ve döviz kurlarındaki değişimin finansal tablolar üzerindeki etkilerinin nasıl raporlanacağı bu standardın temel

konularını oluşturmaktadır. TMS21 Kur Değişiminin etkileri standardının aşağıdaki durumlarda uygulanacağı açıklanmıştır:

a) Yabancı para işlemleri ile bakiyelerin muhasebeleştirilmesinde

b) Yurtdışındaki işletmelerin, faaliyet sonuçlarını ve finansal durum raporlamasının yerel para birimine çevrilmesinde

c) İşletmenin faaliyet sonuçlarının ve finansal durumunun finansal tablolarda kullanılan para birimine çevrilmesinde

"Farklı bir ülke ya da para biriminde faaliyette bulunan, bir bağlı ortaklığı, iştiraki, iş ortaklığı ya da şubesi gibi faaliyette bulunan işletmeler finansal durum tablolarını İşletmenin faaliyet gösterdiği temel ekonomik çevrenin para birimi olarak açıklamaktadır." **(**TMS21, p. 3)

Mali tabloların dönüştürülmesi ile oluşan kur farklarının işletme için oluşturduğu kayıp ve kazançlar ile her türlü yabancı para işlemlerinin kur farklarının muhasebeleştirilmesi gerekliliği standart ile açıklanırken, işletmenin finansal tablo kullanıcılarına sunmuş olduğu bilgilerin doğru ve gerçeğe uygun olmasına da imkan sağlamaktadır.

3.2.4 Özkaynaklara (Hisse Senetlerine) Dayalı Finansal Araçlara Yapılan Yatırımlardan Kaynaklanan Gerçeğe Uygun Değer Farkları

TMS32 Finansal Araçlar standardı ile özkaynağa (hisse senedine) dayalı finansal araçlar, işletmenin tüm borçları çıkarıldıktan sonra varlıklarında bir payı ya da hakkı gösteren sözleşme olarak açıklanmıştır. Yine aynı standart ile finansal araçlar, bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa

dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşme olarak tanımlanmıştır. (TMS32, p.11)

Gerçeğe uygun değer, kısaca bir varlık veya borcun piyasa değeri olarak açıklanmaktadır. TMS32 Finansal Araçlar Standardında ve TFRS13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü standardında açıklandığı şekli ile gerçeğe uygun değer, "*piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde gerçekleşecek olağan bir işlemde bir varlığın satışında elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat*" olarak tanımlanmaktadır. (TMS32, p.11; TFRS13, p.9)

Özkaynaklara dayalı finansal araçlara yapılan yatırımlardan, belirli bir sözleşmeye dayalı, sözleşmeden dönmemek ve caymamak şartıyla oluşan gerçeğe uygun değerinde meydana gelen kayıp ve kazançlar diğer kapsamlı gelir kalemi olarak muhasebeleştirilir (TFRS9, p.5.7.1). Sermaye payları ve oy hakkı ihtiva eden, almak ya da satmak amacıyla elde tutulmayan bağlı ortaklıklar ve iştiraklere yapılan yatırımlar özkaynaklara dayalı finansal araçlar ile açıklanırken, bu yatırımların gerçeğe uygun değeri ile değerlenmesi sonucunda oluşan kayıp ve kazançlar diğer kapsamlı gelir olarak kayda alınır.

3.2.5 Türev sözleşmeleri (forward, futures, swap)

Türev sözleşmeleri (forward, futures, swap) nakit akış riskinden korunmak amacıyla oluşturulan finansal bir varlık ve borç olarak açıklanabilir. Bunlar riskleri sabitlemek üzere aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır:

- Teslim amaçlı vadeli işlem sözleşmeleri (forward)
- Dönülemez vadeli işlem sözleşmeleri (futures)

- Takasa konu vadeli işlem sözleşmeleri (Swap)
- Opsiyon sözleşmeleri türev sözleşmeleri

Finansal riskten korunmak üzere oluşturulan türev sözleşmelerine konu finansal araçların gerçeğe uygun değer riskleri, nakit akış riskleri, yatırıma konu riskleri bünyesinde barındırmaktadır. Sözleşmelerin zaman değerinde meydana gelen değişimler ile döviz tabanlı işlemlerde meydana gelebilecek risklere karşın oluşturulan türev sözleşmelerine konu finansal araçlarda meydana gelen kayıp ve kazançlar diğer kapsamlı gelir kalemi olarak muhasebeleştirilir.

"Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kaybın etkin olmayan kısmı kâr veya zararda muhasebeleştirilir." (TMS39, p. 95.b)

Uluslararası işlemlerin yoğun olarak uygulandığı günümüzde işletmelerin faaliyetlerini yabancı para cinsinden ele almasını zorunlu kılmaktadır. TMS21 Kur Değişiminin Etkileri standardında düzenlenmiş şekli ile oluşan parasal olmayan kalemlerin diğer kapsamlı gelirler içerisinde muhasebeleştirilmesini açıklamaktadır. İşletmelerin uluslararası ticari faaliyetlerinin ulusal para cinsinden işleme tabi tutulabilmesi için kur işlemlerine tabi tutması gerekirken, nakit akış riskinden korunmak üzere oluşturulan türev sözleşmelerinden kaynaklanan kayıp ve kazançların etkin olan kısmı da diğer kapsamlı gelir olarak muhasebeleştirilmelidir.

4 LİTERATÜR TARAMASI

Tez çalışmasının bu kısmında kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisine yönelik yapılan akademik çalışmalar kronolojik olarak temel bulgularıyla birlikte tartışılacaktır. Tez konusu yalnızca kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi olduğu için, çalışmalarda sunulan diğer kapsamlı gelir alt kalemlerinin değer ilişkisine ya da diğer kapsamlı gelirin sunuluş yerinin değer ilişkisine yönelik sonuçlar literatür taramasında tartışılmamaktadır.

Agnes Cheng vd. (1993) tarafından ABD şirketlerine ait 1972-1989 yılları arası (SFAS 130 uygulamasından önce) veri seti kullanılarak faaliyet karı, net kar ve kapsamlı gelirin hisse senedi getirileri üzerindeki etkileri kıyaslanmaktadır.[1] Bu kıyaslamayı regresyonlar için elde edilen ayarlı R^2 değerlerini kullanarak gerçekleştiren yazarlar, faaliyet karı ve net karın açıklayıcı gücünün kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünden daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Analiz konusu yılların 15'inde (2'sinde) faaliyet karının (net karın) açıklayıcı gücünün diğer iki performans ölçütü için raporlanan değerlerden daha fazla olduğu, çalışmanın bir diğer önemli bulgusudur. Çalışma dahilinde yazarlar sektörlere göre analizlerini yineleyerek bankacılık ve sigortacılık sektörü hariç bütün sektörler için faaliyet karının açıklayıcı gücünün diğer iki performans ölçütü için raporlanan değerlerden daha fazla olduğunu ve bankacılık ve sigortacılık sektörü için en yüksek açıklayıcı güce sahip ölçütün net kar olduğunu da göstermektedir. Ayrıca bankacılık ve sigortacılık sektörü için en

[1] Bu tez çalışması boyunca dönem net karı, net kar ve dönem karı birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

düşük açıklayıcı gücün net kara ait olduğunun altı çizilmelidir. İstatistiki karşılaştırma yaparak araştırmalarını derinleştiren yazarlar, bankacılık ve sigortacılık ile otelcilik, resim ve hizmetler sektörleri hariç bütün sektörlerde faaliyet karının ve net karın açıklayıcı gücünün istatistiki olarak anlamlı bir şekilde kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünden daha fazla olduğunu, fakat bu iki alt sektör için her üç kar kaleminin de birbirlerine göre herhangi bir değer ilişkisi üstünlüğü bulunmadığını raporlamaktadır.

Dhaliwal vd. (1999) tarafından ABD şirketlerine ait 1994-1995 yılları arası (SFAS 130 uygulamasından önce) veri seti kullanılarak, tanımlanan iki farklı kapsamlı gelir çeşidi ile net karın hisse senedi getirileri üzerindeki etkileri, ayarlı R^2 değerleri kıyaslanarak incelenmektedir. Yazarlar, Getiri Modelini kullanarak, net karın değer ilişkisinin bir kapsamlı gelir çeşidinin değer ilişkisinden istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklı olmasa da öteki kapsamlı gelir çeşidinin değer ilişkisinden istatistiki olarak anlamlı bir şekilde az olduğuna ulaşmaktadır. Çalışma dahilinde yazarlar sektörlere göre analizlerini yineleyerek tanımlanan kapsamlı gelir çeşitlerinin her ikisinin de değer ilişkisinin net karın değer ilişkisinden istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu tek sektörün finans sektörü olduğunu göstermektedir. Dahası, finans sektörü haricindeki hiçbir alt sektörde her iki kapsamlı gelir çeşidinin de net kara göre istatistiki olarak anlamlı herhangi bir değer ilişkisi üstünlüğü bulunmamaktadır. Yazarların Fiyat Modelini kullanarak yaptığı analiz ise Getiri Modeli dahilinde sunulan sonuçlar ile çelişkili bulgular sunmakta, net karın değer ilişkisinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde her iki kapsamlı gelir çeşidinden de üstün olduğunu göstermektedir.

Biddle ve Choi (2006) tarafından ABD şirketlerine ait 1994-1998 yılları arası veri seti kullanılarak net kar, SFAS 130'a göre tanımlanmış kapsamlı gelir, geniş anlamda kapsamlı gelir ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin hisse senedi getirileri üzerindeki etkileri ayarlı R^2 değerleri kıyaslanarak incelenmektedir. Yazarlar, SFAS 130'a göre tanımlanmış kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünün istatistiki olarak anlamlı bir şekilde diğer iki kar unsurunun açıklayıcı gücünden daha fazla olduğu bulgusuna ulaşmaktadır.

Wang vd. (2006) tarafından Hollanda şirketlerine ait 1988-1997 yılları arası veri seti kullanılarak, net kar, kapsamlı gelir, diğer kapsamlı gelir ve çeşitli diğer kapsamlı gelir unsurlarının değer ilişkisi, bir, beş ve on yıl boyunca birikimli bir şekilde düşünülerek Getiri Modeli ile analiz edilmiştir.[2] Bu birikimli analiz yaklaşımının, piyasa değeri ve muhasebe verilerinin çakışmaması sorununu ortadan kaldırması için benimsendiği görülmektedir. Yazarlar, analiz konusu bütün birikimli dönemler için diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayılarının istatistiki olarak anlamlı olmayan düzeylerde olduğunu ve 10 yıllık birikimli dönem hariç hem net karın hem de kapsamlı gelirin regresyon katsayılarının istatistiki olarak anlamlı olduğunu raporlamaktadır.

Brimble ve Hodgson (2007) tarafından Avustralya şirketlerine ait 1988-1997 yılları arası veri seti kullanılarak, IAS düzenlemelerine göre yeniden hesaplanmış (*as if*) kapsamlı gelir ile net karın değer ilişkisi, Getiri Modeli kullanılarak elde edilen ayarlı R^2 değerleri kıyaslanarak incelenmektedir. Yazarlar, kullanılarak 1, 5 ve 10 yıllık

[2] Wang vd. (2006) diğer kapsamlı geliri 'dirty surplus' olarak değerlendirmektedir. Tez konusu boyunca söylem tutarlığı olması ve kafa karıştırmaması açısından bunu diğer kapsamlı gelir olarak sunmayı tercih ediyoruz.

birikimli periyotlar için kapsamlı gelirin değer ilişkisinin net karın değer ilişkisinden istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha az olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu çalışmada klasik Getiri Modeli çalışmalarından farklı bir şekilde lineer olmayan yöntemler de kullanılmakta ve bir önceki bulgu yalnızca 1 yıllık periyot için teyit edilebilmektedir.

Chambers vd. (2007) tarafından ABD şirketlerine ait 1994-2003 yılları arası veri seti kullanılarak net kar, diğer kapsamlı gelir ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin hisse senedi getirileri üzerindeki etkileri incelenmektedir. Bu çalışmada, analiz konusu dönem 1994-1997 arası (SFAS 130 öncesi) ve 1998-2003 arası (SFAS 130 sonrası) olarak ele alınarak SFAS 130 öncesi "hesaplanarak erişilebilen" (*as if*) veriler ile "raporlanan" (*as reported*) veriler kıyaslanmaktadır. Yazarlar, SFAS 130 uygulaması ile birlikte net karın değer ilişkisinde istatistiki olarak anlamlı bir değişim bulunmadığını, fakat bu uygulamanın diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini istatistiki olarak anlamlı bir şekilde artırdığını ortaya koymaktadır.

Lin vd. (2007) tarafından Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya ve İspanya şirketlerine ait 1992-2004 yılları arası veri seti kullanılarak faaliyet karı, net kar ve kapsamlı gelirin değer ilişkisi incelenmektedir. Yazarların analizleri, özet olarak şu bulguları göstermektedir: i) bütün ülkeler için, kapsamlı gelirin değer ilişkisi (ayarlı R^2) istatistiki olarak anlamlı bir şekilde net karın değer ilişkisinden daha düşüktür, ii) Yalnızca Fransa'da ve Birleşik Krallık'ta kapsamlı gelirin değer ilişkisi (ayarlı R^2) istatistiki olarak anlamlı bir şekilde faaliyet karının değer ilişkisinden daha düşüktür ve diğer ülkelerde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, iii) Net karın ve faaliyet karının değer ilişkisi kıyası ülkelere göre farklı ve tutarsız sonuçlara

işaret etmektedir. Ayrıca yazarlar, diğer kapsamlı gelirin Birleşik Krallık, İtalya ve İspanya'da hisse senedi getirileri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığını ve diğer iki ülkede hisse senedi getirilerini istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif yönde etkilediğini de göstermektedir. Bu çalışmada ortaya konulan bir diğer önemli bulgu, İspanya hariç bütün ülkelerde diğer kapsamlı gelirdeki değişimin hisse senedi getirilerini istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif yönde etkilemesidir. Diğer kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirdeki değişimin, hisse senedi getirileri üzerindeki toplam etkisinin Fransa hariç bütün ülkelerde istatistiki olarak anlamlı bir şekilde (Fransa'da istatistiki olarak anlamsız) pozitif olduğu da yazarlarca gösterilmektedir.

Ernstberger (2008) tarafından 2001-2004 yılları arasında gönüllü olarak UFRS ve Amerikan Muhasebe Standartları uygulayan Alman şirketlerine ait veri seti kullanılarak net kar ve kapsamlı gelirin değer ilişkisi Getiri Modeli ile karşılaştırılmaktadır. Yazarlar tarafından kapsamlı gelirin değer ilişkisinin net karın değer ilişkisine göre daha yüksek bulunmasa da UFRS'ye göre raporlanan kapsamlı gelirin değer ilişkisinin Amerikan Muhasebe Standartlarına göre raporlanan kapsamlı gelirin değer ilişkisine kıyasla daha yüksek olduğu gösterilmektedir.

Dastgir ve Velashani (2008) tarafından İran şirketlerine ait 2001-2003 yılları arası veri seti kullanılarak net karın ve kapsamlı gelirin değer ilişkisi (ayarlı R^2) hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli için kapsamlı gelirin değer ilişkisinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde net karın değer ilişkisinden fazla olmadığını göstermektedir. Ayrıca yazarlar, analizlerini çeşitli alt sektörler için tekrarlayarak bir istisna hariç bu

bulgularını güçlü bir şekilde teyit etmektedir. İstisnai olan tek durum, Getiri Modeli ile kauçuk ve plastik sektörü için raporlanmaktadır. Yazarlar, kapsamlı gelirin değer ilişkisinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde net karın değer ilişkisinden fazla olmadığı sonucunu, analizlerini her yıl için tekrar ederek de ortaya koymaktadır.

Kanagaretnam vd. (2009) tarafından hem ABD'de hem de Kanada'da işlem gören şirketlere ait 1998-2003 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi (ayarlı R^2) hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Kapsamlı gelirin değer ilişkisinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde net karın değer ilişkisinden daha büyük olduğunu raporlayan yazarlar, her ne kadar regresyon katsayılarına ilişkin bir mukayesede bulunmasalar da ilgili katsayıları tablolarında sunmaktadır. Bu regresyon katsayılarına göre net kardaki bir birim artışın hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisi kapsamlı gelirdeki bir birim artışın hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisinden daha fazladır, fakat istatistiki bir kıyaslama sunulmadığı için bu yorum betimleyici düzeyde kalmaktadır.

Kubota vd. (2011) tarafından Japon şirketlerine ait 2000-2008 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin, farklı ayarlamalarla elde edilmiş çeşitli kar kalemlerinin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi (ayarlı R^2) Getiri Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, çeşitli kar kalemlerinin değer ilişkileri arasında istatistiki olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunmadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Goncharov ve Hodgson (2011) tarafından 16 Avrupa ülkesi şirketlerine ait 1991-2005 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin, diğer kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Çalışmada net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayıları istatistiki olarak anlamlı olarak raporlanmaktadır. Fakat yazarlar, ayarlı R^2 kıyası neticesinde net karın değer ilişkisinin kapsamlı gelirin değer ilişkisinden istatistiki olarak anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu da ortaya konulmaktadır. Diğer bir deyişle Goncharov ve Hodgson'un (2011) bulguları, yalnızca tek bir kapsamlı gelir kaleminin raporlanmasının herhangi bir değer ilişkisi artışı ile sonuçlanmadığını ve kapsamlı gelire ilişkin kalemlerin ayrı ayrı raporlanmasının değer ilişkisi artışı ile sonuçlandığını göstermektedir.

Devalle ve Magarini (2012) tarafından Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İspanya ve İtalya'daki büyük firmalara ait 2005-2007 yılları arası bir veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarların Fiyat Modeline ilişkin sonuçları, diğer kapsamlı gelirin Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya için herhangi bir değer ilişkisi bulunmadığını ve Fransa (İtalya) için negatif (pozitif) yönde değer ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Yazarların Getiri Modeline ilişkin sonuçları ise kapsamlı gelir raporlamasının istatistiki olarak anlamlı bir değer ilişkisi değişimine sebep olmadığını göstermektedir.

Demir vd. (2013) tarafından Türkiye şirketlerine ait 2005-2008 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer

ilişkisi (ayarlı R^2) hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, her iki model için de kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünün net karın açıklayıcı gücünden fazla olduğunu ortaya koysalar da herhangi bir istatistiki kıyas sunmamaktadır. Analizlerini dört alt sektör bazında yineleyen Demir vd. (2013), her iki model için de birebir örtüşen sonuçlar raporlamamaktadır.

Köse ve Gürkan (2014) tarafından Türkiye şirketlerine ait 2008-2013 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, hem kapsamlı gelirin hem de diğer kapsamlı gelirin hisse senedi fiyatları üzerindeki getirisini istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlamaktadır.

Mechelli ve Cimini (2014) tarafından 15 Avrupa ülkesi şirketlerine ait 2006-2011 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, her iki model için de net karın değer ilişkisinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde kapsamlı gelirin değer ilişkisinden yüksek olduğunu raporlamaktadır. Bu çalışmada sermaye piyasaları kuvvetli ülkelerde ve yasal yaptırım seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde, diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu da gösterilmektedir.

Usman vd. (2016) tarafından Nijerya şirketlerine ait 2010-2014 yılları arası veri seti kullanılarak net karın ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarların Fiyat Modelini kullanarak yaptığı analiz, kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünün net karın açıklayıcı gücünden istatistiki

olarak anlamlı bir şekilde düşük olduğunu göstermektedir. Fakat, Getiri Modeli sonuçları her ne kadar kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünün net karın açıklayıcı gücünden düşük olduğuna işaret etse de bu durumun istatistiki olarak anlamlı olmadığını ortaya koymaktadır.

Acar ve Karacaer (2017) tarafından Türkiye şirketlerine ait 2009-2013 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi (ayarlı R^2) hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarların Fiyat Modeline ilişkin sonuçları, kapsamlı gelir için raporlanan ayarlı R^2 değerinin istatistiki olarak anlamlı olduğunu ve net kar için raporlanan ayarlı R^2 değerinin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Yazarlar, ilginç bir şekilde net kar hariç bütün diğer kapsamlı gelir kalemleri ayarlaması yapılmış çeşitli kar değerleri ile kapsamlı gelirin regresyon katsayısını negatif olarak raporlasalar da bu katsayıların istatistiki anlamlılık seviyesine yönelik herhangi bir bulgu sunmamaktadır. Yazarların Getiri Modeline ilişkin sonuçları, hem kapsamlı gelir hem de net kar için raporlanan ayarlı R^2 değerlerinin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Dahası, bir istisna ile, diğer kapsamlı gelir kalemleri ayarlaması yapılmış çeşitli kar değerleri için elde edilen ayarlı R^2 değerleri de bu çalışmada istatistiki olarak anlamlı bulunmamaktadır. Yazarlar, ilginç bir şekilde net kar ve kapsamlı gelir dahil bütün kar çeşitli kar değerlerinin regresyon katsayılarını (bir istisna ile) negatif olarak raporlasalar da bu katsayıların istatistiki anlamlılık seviyesine yönelik herhangi bir bulgu sunmamaktadır. Özetle, yazarlar, farklı Modeller kullanarak birbirini teyit etmeyen sonuçlar ortaya koymaktadır.

Khan vd. (2018) tarafından Yeni Zelanda şirketlerine ait 2003-2010 yılları arası veri seti kullanılarak net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Çalışmada Getiri Modeli için kapsamlı gelirin açıklayıcı gücünün istatistiki olarak anlamlı bir şekilde net karın açıklayıcı gücünün daha yüksek olduğu raporlansa da Fiyat Modeli için tam tersi bir durumun geçerli olduğu gösterilmektedir.

Veltri ve Ferraro (2018) tarafından İtalyan şirketlerine ait 2009-2012 yılları arası veri seti kullanılarak net karın ve kapsamlı gelirin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, diğer kapsamlı gelirin hisse senedi fiyatları üzerinde istatistiki olarak herhangi bir anlamlılık düzeyinde etkisinin bulunmadığını, yani değer ilişkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Puspa vd. (2018) tarafından Endonezya şirketlerine ait 2012-2014 yılları arası veri seti kullanılarak net karın ve kapsamlı gelirin değer ilişkisi hem Getiri Modeli hem de Fiyat Modeli ile incelenmektedir. Yazarlar, her iki model için de kapsamlı gelirin regresyon katsayısının istatistiki olarak herhangi bir anlamlılık düzeyinde olmadığını, fakat net karın regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olduğunu raporlamaktadır. Diğer bir deyişle bu çalışmada kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmadığı ve net karın değer ilişkisinin varlığı ispatlanmaktadır.

5 DEĞER İLİŞKİSİ

Francis ve Shipper (1999) değer ilişkisine yönelik yapılan dört yorum, değer ilişkisini farklı perspektiflerden ele alarak irdelemekte ve dört boyutta açıklamaktadır. Bu alternatif yorumlar, Demir vd. (2016) tarafından Francis ve Shipper'dan (1999, ss. 325–327) aktarılmaktadır:

- "*Finansal tablo bilgileri, içsel hisse senedi değerlerini yakalayarak hisse senedi fiyatlarına öncülük etmektedir. Bu bağlamda değer ilişkisi muhasebe bazlı alım-satım işlemlerinin yapılması sonucu ortaya çıkan kar ile ölçülebilmektedir*." (Demir vd., 2016, s. 13)

- "*Finansal bilgiler bir değerleme modelindeki değişkenleri içeriyorsa ya da bu değişkenlerin tahmininde yardımcı oluyorsa değer ilişkileri bulunmaktadır. Yani indirgenmiş temettü modeli, indirgenmiş nakit akımı modeli ya da indirgenmiş artık kar modeli için kazançların değer ilişkisi; gelecek temettüleri, nakit akımlarını, kazançları veya defter değerlerini tahmin edebilirliği ile ölçülebilmektedir*." (Demir vd., 2016, s. 13)

- "*Değer ilişkisi, finansal tablo bilgilerinin piyasadaki toplam bilgi karmasını değiştirebilme yeteneği olarak ölçülmektedir. Yani söz konusu bilgilerin aslında yatırımcılar tarafından kullanılıp kullanılmadığının istatistiki anlamda ifadesidir. Bu bağlamda değer ilişkisi yeni haberlerin, yatırımcıların beklentilerini revize etmelerini sağlamak suretiyle, hisse senedi fiyatlarında değişime sebep olması olarak ölçülmektedi*r." (Demir vd., 2016, ss. 13–14)

- *"Değer ilişkisi, finansal tablo bilgilerinin, hisse senedi değerlerini etkileyen bütün bilgileri (kaynağı önemsenmeksizin) yakalayabilmesi*

> *veya özetleyebilmesi olarak ölçülmektedir. Yani değer ilişkisi, muhasebe bilgileri ve piyasa değeri ya da hisse senedi getirisi arasındaki uzun dönemli ilişki olarak da düşünülebilmektedir."* (Demir vd., 2016, s. 14)

Literatürde her ne kadar değer ilişkisine yönelik birçok tanım ve yorum bulunsa da bunlar her ne kadar değer ilişkisi konusunu çeşitli perspektiflerden ele alsalar da hepsinin ortak bir noktaya işaret ettiği Demir vd. (2016) ve Ertuğrul (2019a) tarafından belirtilmektedir. Bu ortak nokta, Demir vd. (2016) tarafından hisse senedi fiyatlarının veya getirilerinin finansal tablo bilgilerince özetlenebilmesi olarak tasvir edilmektedir. Ertuğrul (2019a) da benzer bir ortak noktayı hisse senedi fiyatları veya getirileri ile finansal tablolarda yer alan bilgiler arasında anlamlı bir bağın varlığında değer ilişkisinden bahsedilebileceğini ifade ederek tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle, Francis ve Shipper (1999) tarafından konuya yönelik getirilen son yorum, literatürde en çok kabul gören yorum olarak karşımıza çıkmaktadır (Ertuğrul, 2019a).

Değer ilişkisi konusuna yönelik öncü nitelikteki çalışmaların 1960'ların sonlarına doğru yayınlandığı anlaşılmaktadır. Ertuğrul (2018) tarafından detaylıca açıklandığı üzere konuya ilişkin ilk çalışmanın Modigliani ve Miller'a (1966) ya da Ball ve Brown'a (1968) ait olduğu literatürde belirtilmektedir. Aynı yıllarda Beaver (1968) tarafından yapılan çalışmanın da öncü çalışmalardan sayılması gerekmektedir (Demir vd., 2016; Ertuğrul, 2018, 2019a).[3] Konunun kökleri oldukça derin olsa da değer ilişkisi kavramının literatürde ilk kez Amir vd. (1993) tarafından kullanıldığı Barth vd. (2001) tarafından açıklanmaktadır.

[3] Bu üç öncü çalışmanın kapsamlı özetleri için okuyucuya Ertuğrul'u (2018) incelemesini öneriyoruz.

Literatürdeki değer ilişkisi çalışmalarının, Fiyat Modelini veya Getiri Modelini kullanarak muhasebe verilerinin hisse senedi fiyatları veya getirileri üzerindeki etkilerini inceledikleri görülmektedir. Fiyat Modelinde bağımlı değişken olarak hisse senedi fiyatları ya da piyasa değeri kalemleri kullanılmakta iken Getiri Modelinde bağımlı değişken olarak hisse senedi getirileri ya da hisse senedi anormal getirileri kullanılmaktadır. Bağımsız değişken olarak ise araştırma konusu olan değişken başta olmak üzere çeşitli değişkenler de Modellere eklenerek muhasebe verilerinin değer ilişkisi analiz edilmektedir.

6 HİPOTEZ GELİŞTİRME

Performans ölçümü ve raporlaması, akademik çevrelerce 1940'lardan beri tartışılagelen bir konu olarak ön plana çıkmaktadır (Hodgson & Russell, 2014). Bu tartışmalar dahilinde her ne kadar farklı görüşler ortaya atılsa da görüşlerin iki kutupta toplandığı görülmektedir. Bu kutuplardan ilki, Temiz Özkaynaklar Yaklaşımı (*Clean Surplus*) olarak bilinmektedir.

Temiz Özkaynaklar Yaklaşımına göre, özkaynaklarda değişime sebebiyet veren -hissedarlarla olan işlemler hariç- bütün faktörler dönem karı içinde kullanıcılara sunulmalıdır (Ertuğrul, kabul edildi). Diğer bir deyişle, Temiz Özkaynaklar Yaklaşımı, kar kavramına ekonomik bir perspektiften yaklaşarak karı servetteki artış olarak değerlendirmektedir (Sarıoğlu & Türel, 2012). Bu perspektiften yapılan değerlendirmede kar, hem dönem içi gelirlerden giderlerin düşülmesi ile elde edilen meblağı hem de varlıklardaki artışlardan borçlardaki artışın düşülmesi ile kalan tutarı içermektedir. Temiz Özkaynaklar Yaklaşımının temel odak noktası, değer yaratan bütün akışların tek bir tabloda raporlanması olduğu için bu yaklaşım dahilinde raporlanan kara Kapsamlı Gelir (*All-Inclusive or Comprehensive Profit)* denilmektedir (Acar & Karacaer, 2017). Jones ve Smith (2011), Kanagaretnam vd. (2009) ve Keating (1999) tarafından da belirtildiği üzere Kapsamlı Gelir raporlamasının destekçileri, bu raporlamanın finansal rapor kullanıcılarına işletmenin gerçek kazanç kapasitesi, gelecek kazanç ve nakit akış projeksiyonlarına yönelik daha güçlü bir zemin teşkil edeceğini iddia etmektedir.

Kirli Özkaynaklar Yaklaşımına göre ise işletmenin yalnızca esas faaliyetlerinden elde ettiği kar kullanıcılara sunulmalıdır (Kanagaretnam vd., 2009). Yani Kirli Özkaynaklar Yaklaşımını destekleyenler, işletme faaliyetleri ile ilgili olmayan herhangi bir unsurun kar olarak raporlanmaması gerektiğini düşünmektedir (Keating, 1999). Diğer bir deyişle, Kirli Özkaynaklar Yaklaşımı, kar kavramına işletme faaliyetleri perspektifinden yaklaşarak karı dönem içi gelirlerden giderlerin düşülmesi ile elde edilen meblağ olarak değerlendirmektedir (Sarıoğlu & Türel, 2012). Kirli Özkaynaklar Yaklaşımınca esas faaliyetler neticesinde oluşan kar harici bütün hareketler geçicidir, düşük tahmin edilebilirlik düzeyindedir (Ohlson, 1999), ekstra gürültü yaratmaktadır (Black, 1993) ve yüksek mertebede volatildir (Kanagaretnam vd., 2009). Bu sebeple, Kirli Özkaynaklar Yaklaşımını destekleyenler, doğrudan doğruya işletmenin ana faaliyetleri neticesinde elde edilen karın tahmin ediciliğinin ve değerleme gücünün artacağını iddia etmektedir (O'Hanlon & Pope, 1999). Örneğin, Ohlson (1999), esas faaliyetlerle ilgisi olmayan ve geçici olan unsurların değer ilişkisinin bulunmadığını ve bir sonraki dönemki kazançların tahmininde başarılı olmadığını göstermektedir.

Akademik literatürde her iki yaklaşımı da muhasebe kalitesinin çeşitli perspektiflerinden inceleyen ve olumlu ya da olumsuz bulgular sunan birçok çalışma bulunmaktadır. Wang vd. (2006) tarafından da belirtildiği gibi finansal performans ile ilgisiz kirli özkaynaklar kalemlerinin kar olarak düşünülmemesi kazançların kalitesini artıracakken tam tersi durum kazançların kalitesinde düşüşe sebep olacaktır. Ulusan (2013) tarafından da belirtildiği üzere günümüz muhasebe uygulamalarında Temiz Özkaynaklar Yaklaşımı dahilinde Kapsamlı Gelir

Raporlaması benimsenmiştir. Bu raporlamaya giden yol, akademik tartışmalar kadar eskiye dayansa da en kritik tarih olarak Kapsamlı Gelir Raporlamasının -Finansal Muhasebe Standartları Tablosu (SFAS) 130 uyarınca- ABD'de zorunlu tutulduğu 1997 yılı gösterilebilir. Temiz Özkaynaklar Yaklaşımının, egemen raporlama yöntemi olarak benimsenmesi, Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) 1 ile SFAS 130'un harmonizasyonuna yönelik çabalar ile alakalıdır (Mechelli & Cimini, 2014). Bu çabalar dahilinde UMS 1 Kapsamlı Gelir Raporlamasına yönelik uyumu tamamlayarak Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını (UFRS) uygulayan ülkelerde Kapsamlı Gelir Raporlamasını hayata geçirmiştir. Ülkemizde de Kapsamlı Gelir Raporlaması, 13 Ağustos 2008 tarihli ve 26966 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak 2009'dan itibaren uygulamaya geçirilmiştir.

UMS 1'de kar, toplam gelirden diğer kapsamlı gelir kalemleri hariç giderlerin düşülmesi olarak tanımlanmaktadır (Paragraf 7). Aynı Standartta diğer kapsamlı gelir, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri dahil kar/zarara yansıtıl(a)mayan gelir ve gider kalemlerinden oluşmaktadır (Paragraf 7). Bu iki kalemin toplamından oluşan kapsamlı gelir ise aynı Standartta, ortaklar ile olan (temettü ve sermaye artırımı/azaltımı gibi) işlemler haricindeki özkaynaklardaki değişim olarak belirtilmektedir.

Hodgson ve Russell (2014) tarafından, yatırımcıların iktisadi kararları için faydalı bilgi sağlamak amacıyla kapsamlı gelire ilişkin düzenlemelerin hayata geçirildiğinin, Kavramsal Çerçevede belirtildiği açıklanmaktadır. Hodgson ve Russell'in (2014) açıklamaları, Kapsamlı Gelir uygulamasının ilan edildiği 13 Ağustos 2008 tarihinden

2018 yılına kadar 16 kez tebliğler aracılığıyla güncellenen UMS 1 tarafından doğrulanmaktadır ve UMS 1'in oldukça dinamik ve görece olarak değişken bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İlgili güncellemeler dahilinde yapılan raporlamalar, bu dinamizmi ve değişken yapıyı gözler önüne sermektedir. Arçelik A.Ş.'nin 2009 ve 2018 yılları için Kamu Aydınlatma Platformuna yolladığı finansal tablolardan elde edilen Diğer Kapsamlı Gelir Tablo kalemleri Tablo 1'de ve Tablo 2'de gösterilmektedir. 2009 yılındaki Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunun 9 satır iken 2018 yılındaki Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunun 74 satır olması, UMS 1'in dinamik ve değişken yapısının en güzel örneğidir.

Diğer Kapsamlı Geliri oluşturan bileşenler, UMS 1'in 2018 sürümünde yer alan 8. Paragrafta şu şekilde listelenmektedir:

- *Yeniden değerleme fazlasındaki değişimler (bakınız: TMS 16 Maddi Duran Varlıklar ve TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar)*
- *Tanımlanmış fayda planlarının yeniden ölçümleri (bakınız: TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar)*
- *Yurtdışındaki bir işletmenin finansal tablolarının çevriminden kaynaklanan kazanç ve kayıplar (bakınız: TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri)*
- *TFRS 9 Finansal Araçlar'ın 5.7.5 paragrafı uyarınca gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılan olarak tanımlanan özkaynak araçlarına yapılan yatırımlardan kaynaklanan kazanç veya kayıplar*
- *Nakit akış riskinden korunma işlemindeki korunma aracından kaynaklanan kazanç ve kayıpların etkin kısmı ile TFRS 9'un 5.7.5 paragrafı uyarınca gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen özkaynak aracı yatırımlarına yönelik korunma sağlayan korunma aracına ilişkin kazanç ve kayıplar (bakınız: TFRS 9 Bölüm 6)*

- *Gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılan olarak tanımlanan belirli yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer değişimlerinin, kredi riskinde meydana gelen değişimlerle ilişkilendirilen kısmı (bakınız: TFRS 9'un 5.7.7 paragrafı)*
- *Bir opsiyon sözleşmesinin gerçek değeri ile zaman değerinin ayrıştırılması ve opsiyonun gerçek değerindeki değişimlerin korunma aracı olarak tanımlanması durumunda, opsiyonun zaman değerinde meydana gelen değişimler (bakınız: TFRS 9 Bölüm 6)*
- *Bir forward sözleşmesinin forward bileşeni ile spot bileşeninin ayrıştırılarak yalnızca spot bileşenindeki değer değişiminin korunma aracı olarak tanımlanması durumunda, forward sözleşmesindeki forward bileşeninin değerindeki değişimler ile bir finansal aracın döviz bazlı farkının finansal araçtan ayrıştırılması ve bunun korunma aracı olarak tanımlanan finansal araca ilişkin yapılan tanımlamanın dışında tutulması durumunda, döviz bazlı farkın değerindeki değişimler (bakınız: TFRS 9 Bölüm 6)*

Alkan (2018) tarafından da belirtildiği üzere Kavramsal Çerçevenin en önemli amaçlarından biri ekonomik karar alma noktasında kullanıcılara faydalı bilgi sağlanmasıdır. Kavramsal Çerçevede (2018) faydalı bilginin temel niteliksel özelliklerinin ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum olduğu açıkça belirtilmektedir. Gerçeğe uygun sunum, raporlamanın tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde yapılmasını ifade ederken ihtiyaca uygunluk, finansal bilginin tahmin kullanılabilirliği ve/veya teyit edebilirlik özellikleri vasıtasıyla kullanıcı kararlarını etkilemeyi belirtir (Kavramsal Çerçeve, 2018).

UMS'ler ve TFRS'ler, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) dahilinde uygulanan standartlardır. De George vd. (2016) ile Walker (2010) tarafından da altı çizildiği üzere UFRS'yi geliştirenlerin üzerinde özellikle durdukları

konu, yüksek kaliteli raporlama standartları seti hususudur. Diğer bir deyişle, raporlama kalitesinde iyileşmeler ve artışlar için mevcut standartlarda değişiklikler yapıldığı ve yeni standartların uygulamaya geçirildiği düşünülmektedir (Navarro-García & Madrid-Guijarro, 2014). Kapsamlı gelir ve bileşenlerinde yapılan iyileştirmelerin ve değişikliklerin temel amacının yatırımcılara ekonomik karar almada faydalı bilgi sunmaktır (Kavramsal Çerçeve'den aktaran, Hudgson & Russell, 2014). Bu bağlamda ekonomik karar almada faydalı bilginin ölçümü büyük bir önem taşımaktadır. Ertuğrul (2019a) tarafından detaylı bir şekilde açıklandığı üzere sermaye piyasaları bazlı muhasebe araştırmaları ile muhasebe kalitesi bazlı araştırmaların ortak olarak analiz ettikleri konu, değer ilişkisidir. Barth vd. (2001), faydalı finansal bilginin temel niteliksel özellikleri olan ihtiyaca uygunluğun ve gerçeğe uygun sunumun analizi için değer ilişkisinin oldukça elverişli bir yöntem olduğunu belirtmektedir. Black (2016) tarafından, yatırımcılara faydalılık (*investor usefulness*, ekonomik karar almada faydalı bilgi sunma olarak düşünülmelidir) perspektifinden, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi ve risk ilişkisi gösterilmektedir.

Bu tez çalışmasında kapsamlı gelir raporlaması, değer ilişkisi perspektifinden incelenmekte ve De George vd. (2016) ile Walker (2010) tarafından belirtilen UFRS'yi geliştirenlerin sıkça üzerinde durduğu 'yüksek kaliteli raporlama standartları seti' olgusu aşağıdaki iki hipotez ile analiz edilmektedir. Temiz Özkaynaklar Yöntemi baz alınarak yapılan kapsamlı gelir raporlamasının kullanıcılara ekstra bir faydalı bilgi sağlaması halinde kapsamlı gelirin değer ilişkisi net karın değer ilişkisinden daha yüksek çıkacak (H1) ve kapsamlı gelirin bir parçası olan diğer kapsamlı gelirin değer ilişkinin varlığı kanıtlanmış olacaktır (H2).

H1: Kapsamlı gelirin değer ilişkisi net karın değer ilişkisinden daha yüksektir.

H2: Diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi bulunmaktadır.

Tablo 1. 2009 Yılı Arçelik A.Ş. Kapsamlı Gelir Tablosu Kalemleri

Finansal Varlıklar Değer Artış Fonundaki Değişim
Duran Varlıklar Değer Artış Fonundaki Değişim
Finansal Riskten Korunma Fonundaki Değişim
Yabancı Para Çevrim Farklarındaki Değişim
Emeklilik Planlarından Aktüeryal Kazanç ve Kayıplar
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Ortaklıkların Diğer Kapsamlı Gelirlerinden Paylar
Diğer Kapsamlı Gelir Kalemlerine İlişkin Vergi Gelir/Giderleri
Sınıflandırma düzeltmeleri (Finansal varlık değer artış fonu) (net)
DİĞER KAPSAMLI GELİR (VERGİ SONRASI)

Kaynak: Arçelik AŞ 2009 Yılı Finansal Tabloları (Kamuyu Aydınlatma Platformu)

Tablo 2. 2018 Yılı Arçelik A.Ş. Kapsamlı Gelir Tablosu Kalemleri

Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlara Yatırımlardan Kaynaklanan Kazançlar (Kayıplar)
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları)
Kredi Riskindeki Değişikliğe Bağlı Olarak Finansal Yükümlülüğün Gerçeğe Uygun Değerindeki Değişiklikler
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlara Yapılan Yatırımlara İlişkin Finansal Riskten Korunma Kazançları (Kayıpları)
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar veya Zararda Sınıflandırılmayacak Paylar
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları)
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Maddi Duran Varlık Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Maddi Olmayan Duran Varlık Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar/Zararda Sınıflandırılmayacak Diğer Paylar
Yabancı Para Çevrim Farkları
Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler
Dönem Vergi (Gideri) Geliri
Ertelenmiş Vergi (Gideri) Geliri
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlara Yatırımlardan Kaynaklanan Kazançlar (Kayıplar), Vergi Etkisi
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları), Vergi Etkisi

Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları), Vergi Etkisi

Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları), Vergi Etkisi

Kredi Riskindeki Değişikliğe Bağlı Olarak Finansal Yükümlülüğün Gerçeğe Uygun Değerindeki Değişiklikler, Vergi Etkisi

Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlara Yapılan Yatırımlara İlişkin Koruma Sağlayan Finansal Riskten Korunma Araçlarından Kaynaklanan Kazançlar (Kayıplar), Vergi Etkisi

Özkaynak Yöntemine Göre Muhasebeleştirilen İştirak ve İş Ortaklıklarının Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelirlerinden Paylar, Vergi Etkisi

Yabancı Para Çevrim Farkları, Vergi Etkisi

Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları, Vergi Etkisi

Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacaklar

Yabancı Para Çevrim Farkları

Yabancı Para Çevrim Farklarından Kazançlar (Kayıplar)

Yabancı Para Çevrim Farklarındaki Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Satılmaya Hazır Finansal Varlıkların Yeniden Değerleme ve/veya Sınıflandırma Kazançları (Kayıpları)

Satılmaya Hazır Finansal Varlıkların Yeniden Değerleme Kazançları (Kayıpları)

Satılmaya Hazır Finansal Varlıkların Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklara İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklardan Kazançlar (Kayıplar)

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklardaki Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Yeniden Sınıflandırılmasında Özkaynaklardan Çıkarılan ve Gerçeğe Uygun Değerde Yapılan Düzeltme Tutarı

Nakit Akış Riskinden Korunmaya İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)

Nakit Akış Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları)

Nakit Akış Riskinden Korunma İşlemindeki Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Edinimi veya Yüklenimi Finansal Riskten Korunan Gerçekleşme Olasılığı Yüksek Tahmini İşlemin Konusunu Oluşturan Finansal Olmayan Varlığın (Yükümlülüğün) Defter Değerine Özkaynaklardan Çıkarılarak Eklenen Tutar

Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Net Yatırım Riskinden Korunma ile İlgili Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)

Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Net Yatırım Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları)

Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Net Yatırım Riskinden Korunmadaki Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Opsiyonların Zaman Değerindeki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)

Opsiyonların Zaman Değerindeki Değişimden Kazançlar (Kayıplar)

Opsiyonların Zaman Değerindeki Değişikliklerin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Forward Sözleşmesinin Forward Bileşeninin Değerindeki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)

Forward Sözleşmesinin Forward Bileşeninin Değerindeki Değişimden Kazançlar (Kayıplar)

Forward Sözleşmesinin Forward Bileşeninin Değerindeki Değişikliklerin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Yabancı Para Alım Satım Marjlarındaki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)

Yabancı Para Alım Satım Marjlarındaki Değişimden Kazançlar (Kayıplar)

Yabancı Para Alım Satım Marjlarındaki Değişikliklerdeki Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar veya Zararda Sınıflandırılacak Paylar

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Satılmaya Hazır Finansal Varlıklarının Yeniden Değerleme ve/veya Sınıflandırma Kazançları (Kayıpları)

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Nakit Akış Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları)

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Yatırım Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları)

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Yabancı Para Çevrim Farkları Kazançları (Kayıpları)

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kazançlar (Kayıplar)

Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları

Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler

Dönem Vergi (Gideri) Geliri

Ertelenmiş Vergi (Gideri) Geliri

Yabancı Para Çevrim Farkları, Vergi Etkisi

Satılmaya Hazır Finansal Varlıkların Yeniden Değerleme ve/veya Sınıflandırma Kazançları (Kayıpları), Vergi Etkisi

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklara İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir, Vergi Etkisi

Nakit Akış Riskinden Korunmaya İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir, Vergi Etkisi

Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Yatırım Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları), Vergi Etkisi

Opsiyonların Zaman Değerindeki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir, Vergi Etkisi

Forward Sözleşmesinin Forward Bileşeninin Değerindeki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir, Vergi Etkisi

Yabancı Para Alım Satım Marjlarındaki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir, Vergi Etkisi

Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar veya Zararda Sınıflandırılacak Paylar, Vergi Etkisi

Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları, Vergi Etkisi

DİĞER KAPSAMLI GELİR (GİDER)

Kaynak: Arçelik AŞ 2009 Yılı Finansal Tabloları (Kamuyu Aydınlatma Platformu)

7 MODELLER ve KULLANILAN DEĞİŞKENLER

Literatürde değer ilişkisine yönelik yapılan analizlerde Fiyat Modeli veya Getiri Modelinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Her iki Modelin de kendilerine özgü üstün ve zayıf yanları bulunmaktadır.

Getiri Modeline getirilen eleştirilerden ilki, finansal tablo verilerinin muhasebeleştirilmesinden kaynaklanabilecek gecikmelere (*accounting recognition lag*) yöneliktir (Ota, 2003). Bu gecikmelerin Ota (2003) tarafından ihtiyatlılık ve güvenilirlik ilkelerinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Öte yandan, Getiri Modeli, eski bilgi (*stale information*) etkisinden ötürü de eleştirilmektedir. Bu etki, Kothari ve Zimmerman (1995) tarafından kazançların tahmin edilebilen kısımlarının, ilgili finansal raporlar yayınlanmadan önce hisse senedi fiyatlarınca yansıtılması olarak açıklanmaktadır. Ayrıca Getiri Modeli, oldukça düşük ayarlı R^2 ya da R^2 değerleri üreterek değer ilişkisi indikatörü olan bu değerlerin yorumlanmasını zorlaştırmakta, yani zayıf bir muhasebe veri özeti teşkil etmektedir (Easton, 1999). Fiyat Modeline getirilen en temel eleştiri ise ölçek etkisidir (*scale effect*). Kimi çalışmalarca değer ilişkisi indikatörü olarak yorumlanan ayarlı R^2 ya da R^2 değerleri, Fiyat Modelinde, firma büyüklüğünden oldukça fazla bir şekilde etkilendiği için doğru olmayan ve şişkin sonuçlar üretmektedir (Brown, Lo, & Lys, 1999; Easton & Sommers, 2003; Kothari & Zimmerman, 1995). Ölçek etkisine yönelik bilinen en temel çözümü, Modelin her iki tarafını da aynı değişkenlere bölmek ve regresyonları

tekrarlamaktır (Ertuğrul, 2018). Akbar ve Stark (2003), literatürde bu soruna yönelik Ağırlıklandırılmış En Küçük Kareler Yönteminin de kullanıldığını belirtmektedir.

Özetle, Getiri Modeli, ekonometrik olarak daha az sorunlu bir model olarak değerlendirilmekte iken Fiyat Modeli muhasebe verilerinin açıklayıcı gücüne yönelik daha doğru sonuçlar sunabilmektedir. Bu tez çalışmasında her iki Model de kullanılarak net kar, kapsamlı gelir ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi araştırılmakta olup, Model 1a, 1b ve 1c'de Fiyat Modeli ve Model 2a, 2b ve 2c'de Getiri Modeli sunulmaktadır.

Model 1a: $PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times NK_{i,t} + \varepsilon$

Model 1b: $PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times KG_{i,t} + \varepsilon$

Model 1c: $PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times NK_{i,t} + \beta_3 \times DKG_{i,t} + \varepsilon$

Model 2a: $Getiri_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times NK_{i,t} / F_{i,t} + \beta_2 \times \Delta NK_{i,t} / F_{i,t} + \varepsilon$

Model 2b: $Getiri_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times KG_{i,t} / F_{i,t} + \beta_2 \times \Delta KG_{i,t} / F_{i,t} + \varepsilon$

Model 2c: $Getiri_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times NK_{i,t} / F_{i,t} + \beta_2 \times \Delta NK_{i,t} / F_{i,t} + \beta_3 \times DKG_{i,t} / F_{i,t} + \beta_4 \times \Delta DKG_{i,t} / F_{i,t} + \varepsilon$

Yukarıdaki Modellerde PD, DD, NK, KG ve DKG sırasıyla piyasa değerini, defter değerini, net karı, kapsamlı geliri ve diğer kapsamlı geliri ifade etmektedir. Denklemlerde yer alan i ve t harfleri ise firmayı ve zamanı (yılı) göstermektedir. ε ise regresyonlardaki hata terimini sembolize etmektedir. Bütün bağımsız değişkenler ölçek etkisi problemine çözüm olarak bir önceki piyasa değerine bölünerek analize

tabi tutulmaktadır.[4] Getiri, bir önceki dönemki piyasa değeri ile cari dönemki piyasa değeri arasındaki yüzde değişim olarak hesaplanmaktadır. Model 1 ve Model 2'de görülen bütün değişkenler, aşırı uç değerlerin regresyon katsayılarını ve sonuçlarını saptırmamaları için %1 seviyesinde bastırılarak analize tabi tutulmaktadır.

Bütün muhasebe kalemleri, manuel olarak Kamu Aydınlatma Platformunca yayınlanan raporlardan (excel dosyalarından) toplanmıştır. Defter değeri olarak seçilen değer, toplam özkaynaklar değeri yerine ana ortaklığa ait özkaynaklar değeridir. Bunun temel sebebi, özkaynaklarda yer alan net dönem karı/zararı kaleminin azınlık payları düşüldükten sonra ana ortaklık payı cinsinden ifade ediliyor olmasıdır. Çoklu doğrusallık sorununa karşı, defter değerinin dönem net karından arındırılarak regresyonlarda kullanılması gerekmektedir (Ertuğrul, 2018). Özetle, toplam özkaynaklardan dönem karının çıkarılması doğru bir yöntem olmayacağı için bu tezde kullanılan defter değeri, ana ortaklığa ait özkaynaklar değeridir. Net kar olarak seçilen değer, toplam olarak raporlanan dönem net karı; kapsamlı gelir olarak seçilen değer, toplam olarak raporlanan kapsamlı gelir; ve diğer kapsamlı gelir olarak seçilen değer, toplam olarak raporlanan diğer kapsamlı gelirdir. Bu bağlamda raporlarda tespit edilen raporlama hataları tek tek kontrol edilerek hatalar giderilmiştir. Eğer dönem net karı ile diğer kapsamlı gelirin toplamı ilgili yılki kapsamlı gelirle aynı değeri vermiyorsa o raporda hata olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, birçok raporda diğer kapsamlı gelir yerine kapsamlı gelir kaleminin

[4] Goncharov ve Veenman (2014), çeşitli deflatörlerin ölçek etkisinin elimine edilmesine yönelik birbirlerine olan üstünlüklerini analiz ederek bu eliminasyona yönelik en doğru yöntemin bir önceki piyasa değerini deflatör olarak kullanmanın olduğunu göstermektedir. Bu sebeple bu tez çalışmasında Goncharov ve Veenman (2014) tarafından önerilen bir önceki piyasa değeri deflatör olarak seçilmektedir.

yazıldığı tespit edilmiştir. Bu tip hatalarda her raporun üzerinden tek tek geçilmiş ve hatalar giderilerek nihai veri seti elde edilmiştir.

Piyasa değerine ilişkin veriler ise Borsa İstanbul Pay Piyasaları verileri Aylık Değerleme Oranları dosyalarından manuel olarak çekilmiştir. Ertuğrul (2019a) ve Demir vd. (2016) tarafından yapılan literatür taraması çalışmalarında, hisse senedi fiyatlarını hem mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) hem de mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) kapanış fiyatı olarak alan çalışmaların dominant bir şekilde bulunduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla, çalışma sonuçlarının sağlamlığının teyidi açısından, bu tez çalışmasında birden fazla ay sonu kapanış fiyatını baz alan bağımlı değişkenler kullanılmaktadır. Bütün Modeller 2 farklı hisse senedi fiyatı için test edilerek hipotezler analiz edilmektedir. Borsa İstanbul Pay Piyasaları verileri Aylık Değerleme Oranları, temettü ayarlaması yapılmış fiyat verileri sağlamadığı için kullanılan piyasa değerleri ve getiriler, temettü ayarlaması yapılmamış fiyatlara ilişkindir.

8 ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Bu tezde kullanılan veri setindeki muhasebe kalemleri, 2010-2017 yılları arasında BİST'e kote firmalara ait iken piyasa değeri verileri 2010-2018 yıllarına aittir.[5] 2018 yılı muhasebe kalemleri verileri açıklanmasına rağmen bu verilerin analizi için 2019 yılı Mart ve Haziran ayları için piyasa değeri verileri gerekeceği için 2018 yılı örnekleme dahil edilememiştir; zira bu tez çalışmasının veri seti 2019 yılı Nisan ayında oluşturulmuştur ve bu tarih itibarıyla Haziran ayı verileri bulunmamaktadır. Veri setinin 2009 yılı öncesini kapsamamasının sebebi ise kapsamlı gelir raporlaması uygulamasının 2009 itibarıyla hayata geçirilmiş olmasıdır. 2009 yılına ilişkin muhasebe verileri, Model 1 uyarınca bir önceki dönemki piyasa değerine bölünmelidir. BİST tarafından sağlanan 2008 verileri, mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) ve 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değerleri yerine yalnızca mali yıl kapanışı fiyatlarını vermektedir. Bu sebeple 2009 yılına ilişkin muhasebe verileri çalışmaya dahil edilememiş olup, 2010 ve sonrasını kapsamaktadır.

Bu veri setinden Elektrik, Gaz ve Su ile Mali Kuruluşlar sektörleri, farklı regülasyonlara ve finansal yapılara tabi oldukları için elimine edilmiştir. Elek üstünde kalan firmalara ilişkin Kamu Aydınlatma Platformunca yayınlanan raporlardan manuel olarak muhasebe kalemleri eşleştirmesi yapılmıştır. Bu eşleştirmeyi sağlayan firmalar arasında raporlama dönemi 12. ay (Aralık) olmayan firmalar, örneklemdeki homojenliği sağlamak ve çalışma sonuçlarından bu firmaların

[5] 2010 yılına ilişkin getiriyi hesaplamak için 2009 yılı piyasa değerlerinin kullanıldığının altı çizilmelidir.

etkisini arındırmak adına, elimine edilmiştir. Son olarak, işletmenin sürekliliği varsayımına yönelik çekincelerden ötürü, Gordon vd. (2010) tarafından da belirtildiği üzere, defter değeri negatif olarak hesaplanan firmalar nihai örnekleme dahil edilmemiştir.

3. ayki (Mart) piyasa değerine yönelik yapılan analizde 1636 ve 6. ayki (Haziran) piyasa değerine yönelik yapılan analizde 1635 gözlem kullanılmıştır.

9 ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Yöntem olarak En Küçük Kareler Yöntemi kullanılarak hipotezler test edilmektedir. Bu yöntem dahilinde Onali vd. (2017) ile Ertuğrul ve Demir (2018) tarafından da altı çizildiği üzere hangi En Küçük Kareler Yönteminin en elverişli analizi sağladığı hususu sonuçların güvenilirliğini ve doğruluğunu artıran bir yöntem olarak ön plana çıkmaktadır.[6] Hausman Testi uygulanarak hangi En Küçük Kareler Yönteminin en elverişli analizi sağladığı her regresyon için ayrı ayrı incelenerek bütün analizlerde En Küçük Kareler Yönteminin sabit etkiler versiyonunun en elverişli analizi sağladığı sonucuna ulaşılmaktadır.

En Küçük Kareler Yönteminin sabit etkiler versiyonu, içsellik (*endogeneity*) sorununu firma seviyesinde heterojenliği ya da gözlemlenemeyen değişkenleri yakalayarak çözmektedir (Ertugrul & Demir, 2018). Bu sorunun göz ardı edilmesi durumunda üretilebilecek yanlı ve etkinsiz regresyon katsayıları ve dolayısıyla sonuçları (Mannering, Shankar, & Bhat, 2016), doğru olmayan çıkarımlara sebep olabilir (Ertugrul & Demir, 2018; Mannering vd., 2016). Ayrıca Ertuğrul ve Demir (2018) tarafından, içsellik sorununun bir diğer boyutunun yıl seviyesinde olduğu belirtilmekte ve Hausman Testinin sonuçlarından bağımsız bir şekilde yıl kuklaları vasıtasıyla bu boyuttaki içsellik sorununun da elimine edilmesi gerektiği açıklanmaktadır. Dolayısıyla bu tez çalışmasında, En Küçük Kareler Yönteminin sabit etkiler versiyonu ile yıl kuklaları birlikte kullanılarak, yani hem firma

[6] Detaylı ekonometrik analiz için, bkz: Ertuğrul ve Demir (2018)

seviyesinde hem de yıl seviyesinde içsellik sorunu kontrol edilerek hipotezler test edilmekte ve analiz sonuçları sunulmaktadır.

Ertuğrul (2019b) tarafından da belirtildiği üzere değer ilişkisi çalışmaları regresyon sonucunda elde edilen ayarlı R^2 değerlerini ya da regresyon katsayılarını incelemektedir. Ayarlı R^2 değerleri kukla değişkenlerin varlığından dolayı olması gerekenden farklı çıkarımlara sebep olabildiği için (Ertuğrul, 2019b) bu tezde değer ilişkisinin analizi için ayarlı R^2 değerleri kullanılmamaktadır. H1'in test edilmesi için Paternoster vd. (1998) tarafından önerilen Model 3 kullanılmaktadır. Bu Modelde Z ifadesi kıyasın istatistiki anlamlılık seviyesinin ölçütü olup, b ifadeleri regresyon katsayılarına ve SE ifadeleri ilgili regresyon katsayısı için raporlanan standart hataya işaret etmektedir.

$$\text{Model 3: } Z = (b1 - b2) / [SE(b1)^2 + SE(b2)^2]^{½}$$

Model 3 dahilinde istatistiki olarak pozitif bir şekilde anlamlı olarak hesaplanacak Z değerleri H1'i teyit edecek, istatistiki olarak anlamlı hesaplanmayacak ya da istatistiki olarak negatif bir şekilde anlamlı olarak hesaplanacak Z değerleri H1'i reddedecektir.

H2 için ise diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayısının anlamlılık seviyesi belirleyici etkendir. İstatistiki olarak anlamlı bir şekilde raporlanmayan diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayıları H2'yi reddedecek, aksi durum ise H2'yi teyit edecektir.

10 ARAŞTIRMA BULGULARI

10.1 Betimleyici İstatistikler

Tablo 3'te analiz konusu değişkenlere yönelik betimleyici istatistikler sunulmaktadır. Hem Mart hem de Haziran sonu için raporlanan piyasa değeri ortalama ve medyanlarının 1'den büyük olmaları, analiz konusu firmaların yıllar içinde büyüyen bir yapıda olduğunu göstermektedir. Ayrıca ortalama ve medyan dönem net karı değerlerinin pozitif değerler olması, analiz konusu firmaların karlılık sorunu çekmediğine işaret etmektedir. Raporlanmayan istatistiklere göre nihai örneklemdeki firmaların yaklaşık olarak %28'inin negatif dönem net karı raporladığı anlaşılmaktadır. Benzer bir şekilde nihai örneklemdeki firmaların yaklaşık olarak %24'ünün negatif kapsamlı gelir raporladığı anlaşılmaktadır. Bu verilerden, diğer kapsamlı gelir uygulamasının karlılığı hafif de olsa artırdığı sonucu çıkarılabilmektedir. Tablo 3'e göre her ne kadar diğer kapsamlı gelirin ortalama değeri dönem net karının değerine yakın olsa da medyan diğer kapsamlı gelir değeri, diğer kapsamlı gelirin herhangi bir etkinliğinin bulunmadığına işaret etmektedir.

10.2 Korelasyon Matrisi

Korelasyon matrisi iki değişken arasındaki ilişkiyi, diğer herhangi bir değişkenin etkisini hesaba katmaksızın gösteren bir tablodur. Tablo 4'te Fiyat Modeline yönelik ve Tablo 5'te Getiri Modeline yönelik Korelasyon Matrisleri sunulmaktadır. Tablo 4'teki korelasyon katsayıları, her üç bağımsız değişkenin de piyasa değeri ile anlamlı bir ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca diğer kapsamlı gelir ile dönem net

karı arasındaki korelasyonun istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif olduğu görülmektedir. Tablo 5'teki korelasyon katsayıları, her üç bağımsız değişkenin de getiri ile anlamlı bir ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca diğer kapsamlı gelir ile dönem net karı arasındaki korelasyonun istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif olduğu bu tablodan da anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler
PD, DD, DNK, KG ve DKG sırasıyla piyasa değerini, defter değerini, net karı, kapsamlı geliri ve diğer kapsamlı geliri ifade etmektedir. PD ve Getiri değişkenlerinin sonlarında yer alan 3 [6] rakamı, mali yıl kapanışından 3 [6] ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değerini ve mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değeri baz alınarak hesaplanan getiriyi sembolize etmektedir. Diğer değişkenlerin sonlarındaki rakamlar, ilgili değişkenin bir önceki mali yıl kapanışından 3 [6] ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değerine bölündüğünü göstermektedir. Bütün değişkenler %1 seviyesinde bastırılarak sunulmaktadır. ORT, MED, STSP, MIN ve MAX istatistiki göstergeleri ise sırasıyla ortalamayı, medyanı, standart sapmayı, minimum ve maksimum değerleri ifade etmektedir.

Değişkenler	ORT	MED	STSP	MIN	MAX
PD3	1.2020	1.0600	0.5640	0.3970	3.8950
Getiri3	0.2020	0.0605	0.5640	-0.6030	2.8950
DD3	1.0040	0.7820	0.8080	0.0725	4.3360
DNK3	0.0497	0.0548	0.2220	-0.7920	0.7860
KG3	0.1010	0.0730	0.2570	-0.6550	1.1570
DKG3	0.0478	0	0.1510	-0.0890	0.9200
PD6	1.1800	1.0440	0.5410	0.3440	3.7540
Getiri6	0.1800	0.0436	0.5410	-0.6560	2.7540
DD6	0.9550	0.7590	0.7140	0.0602	3.9130
DNK6	0.0442	0.0531	0.2090	-0.7500	0.6740
KG6	0.0923	0.0713	0.2440	-0.7030	1.0670
DKG6	0.0451	0	0.1410	-0.0854	0.8500

Yüksek korelasyon katsayıları, muhtemel çoklu doğrusallık sorununa işaret edebileceği için (Ertuğrul, 2018) regresyon sonuçlarının sağlıklı bir şekilde elde edilebilmesi açısından son derece önemlidir. Bu sorunun tespiti, En Küçük Kareler Yöntemi, herhangi bir sabit etkiler ya da yıl kuklası düşünülmeksizin, ile regresyon yapılmasından sonra VIF analizi ile mümkün olmaktadır. Bütün regresyonlar bu şekilde yapıldıktan sonra VIF değerleri elde edildiğinde regresyon sonuçlarının çoklu doğrusallık sorunundan etkilenmediği görülmektedir. Değişken tanımlarında da tartışıldığı ve Ertuğrul (2018) tarafından da altı çizildiği üzere çoklu doğrusallık

sorununu elimine edebilmek için dönem net karından arındırılarak elde edilen özkaynaklar, regresyonlarda kullanılmaktadır.

Tablo 4. Fiyat Modeline İlişkin Korelasyon Matrisi

DD, DNK, KG ve DKG sırasıyla defter değerini, net karı, kapsamlı geliri ve diğer kapsamlı geliri ifade etmektedir. PD değişkeninin sonlarında yer alan 3 [6] rakamı, mali yıl kapanışından 3 [6] ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değerini sembolize etmektedir. Panel A'da mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değerine ilişkin korelasyon matrisi ve Panel B'de mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değerine ilişkin korelasyon matrisi sunulmaktadır. Diğer değişkenlerin sonlarındaki rakamlar, ilgili değişkenin bir önceki mali yıl kapanışından 3 [6] ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değerine bölündüğünü göstermektedir. Bütün değişkenler %1 seviyesinde bastırılarak sunulmaktadır. * %5 ve üzeri istatistiki anlamlılık seviyesini ifade etmektedir.

PANEL A

	PD3	**DD3**	**DNK3**
PD3	1		
DD3	0.1889*	1	
DNK3	0.1888*	-0.0404	1

	PD3	**DD3**	**KG3**
PD3	1		
DD3	0.1889*	1	
KG3	0.2473*	0.1842*	1

	PD3	**DD3**	**DNK3**	**DKG3**
PD3	1			
DD3	0.1889*	1		
DNK3	0.1888*	-0.0404	1	
DKG3	0.1257*	0.3238*	-0.1419*	1

PANEL B

	PD6	**DD6**	**DNK6**
PD6	1		
DD6	0.1702*	1	
DNK6	0.1306*	-0.1077*	1

	PD6	**DD6**	**KG6**
PD6	1		
DD6	0.1702*	1	
KG6	0.1669*	0.1098*	1

	PD6	**DD6**	**DNK6**	**DKG6**
PD6	1			
DD6	0.1702*	1		
DNK6	0.1306*	-0.1077*	1	
DKG6	0.0840*	0.3145*	-0.1458*	1

Tablo 5. Getiri Modeline İlişkin Korelasyon Matrisi

GET, DD, DNK, KG ve DKG sırasıyla getiriyi defter değerini, net karı, kapsamlı geliri ve diğer kapsamlı geliri ifade etmektedir. Get değişkeninin sonlarında yer alan 3 [6] rakamı, mali yıl kapanışından 3 [6] ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değeri baz alınarak hesaplanan getiriyi sembolize etmektedir. Panel A'da mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değeri baz alınarak hesaplanan getiriye ilişkin korelasyon matrisi ve Panel B'de mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değeri baz alınarak hesaplanan getiriye ilişkin korelasyon matrisi sunulmaktadır. Diğer değişkenlerin sonlarındaki rakamlar, ilgili değişkenin bir önceki mali yıl kapanışından 3 [6] ay sonraki (Mart [Haziran] ayı) piyasa değerine bölündüğünü göstermektedir. Bütün değişkenler %1 seviyesinde bastırılarak sunulmaktadır. * %5 ve üzeri istatistiki anlamlılık seviyesini ifade etmektedir.

PANEL A

	GET3	DNK3	ΔDNK3
GET3	1		
DNK3	0.1888*	1	
ΔDNK3	0.2359*	0.5708*	1

	GET3	KG3	ΔKG3
GET3	1		
KG3	0.2473*	1	
ΔKG3	0.1974*	0.6444*	1

	GET3	DNK3	ΔDNK3	DKG3	ΔDKG3
GET3	1				
DNK3	0.1888*	1			
ΔDNK3	0.2359*	0.5708*	1		
DKG3	0.1257*	-0.1419*	-0.0671*	1	
ΔDKG3	0.0610*	-0.0281	-0.0737*	0.7308*	1

PANEL B

	GET6	DNK6	ΔDNK6
GET6	1		
DNK6	0.1306*	1	
ΔDNK6	0.1677*	0.5870*	1

	GET6	KG6	ΔKG6
GET6	1		
KG6	0.1669*	1	
ΔKG6	0.1226*	0.6589*	1

	GET6	DNK6	ΔDNK6	DKG6	ΔDKG6
GET6	1				
DNK6	0.1306*	1			
ΔDNK6	0.1677*	0.5870*	1		
DKG6	0.0840*	-0.1458*	-0.0314	1	
ΔDKG6	0.0244	-0.0323	-0.0599*	0.7129*	1

10.3 Regresyon Sonuçları

10.3.1 Fiyat Modeli

Tablo 6'nın Panel A kısmında bağımlı değişkeni mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değeri olan regresyon sonuçları görülmektedir. Her üç kolondaki DD değerinin de pozitif bir şekilde istatistiki olarak %1 seviyesinde anlamlı olarak raporlanması, DD'nin değer ilişkisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, BİST firmalarına ilişkin veri seti kullanan Ertuğrul (2019b), Ertuğrul ve Demir (2018), Köse ve Gürkan (2014), Kargın (2013), Suadiye (2012) ve Türel (2009) tarafından sunulan sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Tablo 6'nın Panel A kısmının birinci ve üçüncü kolonlarında net karın regresyon katsayılarının %1 istatistiki anlamlılık seviyesinde pozitif olarak bulunması dönem karının değer ilişkisinin bulunduğuna işaret etmektedir. Dönem net karının değer ilişkisine dair bu bulgu, Ertuğrul (2019b), Ertuğrul ve Demir (2018), Köse ve Gürkan (2014), Kargın (2013), Suadiye (2012) ve Türel (2009) tarafından sunulan sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Tablo 6'nın Panel A kısmının ikinci kolonunda kapsamlı gelirin regresyon katsayısının %1 istatistiki anlamlılık seviyesinde pozitif olarak bulunması kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunduğuna işaret etmektedir. Kapsamlı gelirin piyasa değeri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir pozitif etkisinin bulunduğuna ilişkin bu bulgu, BİST firmalarına ilişkin veri seti kullanan Acar ve Karacaer (2017) tarafından sunulan negatif etkisinin bulunduğu sonucu ile çelişse de Goncharov ve Hudgson

(2011) ve Mechelli ve Cimini (2014) gibi çok uluslu veri setleri kullanan yazarların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Kapsamlı gelirin değer ilişkisi ile dönem net karının değer ilişkisinin kıyası, Paternoster vd. (1998) tarafından önerilen Model 3 kullanılarak yapılmakta ve R^2 değerinin altında sunulmaktadır. Her ne kadar dönem net karının regresyon katsayısı kapsamlı gelirin regresyon katsayısından büyük olarak elde edilse de (fark: -0,1028) bu büyüklük istatistiki olarak anlamlı (t-değeri: -0,61) değildir. Diğer bir deyişle, her iki kar kaleminin de değer ilişkisi konusunda birbirlerine üstünlüğü tespit edilememektedir. Bu durum, H1 hipotezini reddetmekte ve kapsamlı gelirin değer ilişkisinin net karın değer ilişkisinden daha yüksek olmadığını ortaya koymaktadır. Tablo 6'nın Panel A kısmının üçüncü kolonunda diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir düzeyde raporlanmaması ise H2 hipotezini reddetmekte ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 6'nın Panel B kısmında bağımlı değişkeni mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değeri olan regresyon sonuçları görülmektedir. Bu Panelde de yukarıda listelenen sonuçlar birebir teyit edilerek DD'nin, dönem karının ve kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunduğu ile diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmadığı sonuçları ortaya konulmaktadır. Bu Panelde de her ne kadar dönem net karının regresyon katsayısı kapsamlı gelirin regresyon katsayısından büyük olarak elde edilse de (fark: -0,1361) bu büyüklük istatistiki olarak anlamlı (t-değeri: -1,04) olarak raporlanmamaktadır. Bu durum, H1 hipotezini reddetmekte iken

diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir düzeyde raporlanmaması H2 hipotezini reddetmektedir.

Özetle, Tablo 6 dahilinde sunulan sonuçlar, Temiz Özkaynaklar Yöntemi baz alınarak yapılan kapsamlı gelir raporlamasının, finansal tablo kullanıcılarına ekstra bir bilgi sağlamadığına ve raporlama kalitesinde bir artış yaşanmadığına işaret etmektedir.

Tablo 6. Fiyat Modeline İlişkin Regresyon Sonuçları

Panel A'daki bağımlı değişken mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değeridir ve bütün değişkenler bir önceki mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değerine bölünmüştür. Panel B'deki bağımlı değişken mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değeridir ve bütün değişkenler bir önceki mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değerine bölünmüştür. DD, DNK, KG ve DKG sırasıyla defter değerini, net karı, kapsamlı geliri ve diğer kapsamlı geliri ifade etmektedir. Bütün değişkenler %1 seviyesinde bastırılarak sunulmaktadır. Firma seviyesinde kümelenme ile elde edilen standart hatalar ilgili değişkenin altında parantezler içinde yer almaktadır. R^2 altında yer alan Fark, KG ile DNK arasındaki farkın değeri olup, bu farkın istatistiki anlamlılığı hemen altındaki parantezde t-değeri olarak bulunmaktadır. ***/**/* sırasıyla %10/%5/%1 istatistiki anlamlılık seviyelerini göstermektedir.

PANEL A				**PANEL B**			
Değişkenler	1	2	3	**Değişkenler**	1	2	3
DD	0.2376***	0.1974***	0.2170***	**DD**	0.3011***	0.2720***	0.2928***
	(0.0397)	(0.0416)	(0.0428)		(0.0390)	(0.0370)	(0.0408)
DNK	0.4727***		0.4840***	**DNK**	0.3870***		0.3898***
	(0.1289)		(0.1333)		(0.1062)		(0.1069)
KG		0.3699***		**KG**		0.2509***	
		(0.1072)				(0.0757)	
DKG			0.2225	**DKG**			0.0920
			(0.1713)				(0.1283)
Sabit	0.9428***	0.9982***	0.9657***	**Sabit**	1.1042***	1.1354***	1.1101***
	(0.0754)	(0.0733)	(0.0751)		(0.0604)	(0.0566)	(0.0597)
Gözlem Sayısı	1,646	1,646	1,646	**Gözlem Sayısı**	1,625	1,625	1,625
Firma Sayısı	275	275	275	**Firma Sayısı**	274	274	274
R^2	0.185	0.184	0.188	**R^2**	0.194	0.191	0.195
KG-DNK		-0.1028		**KG-DNK**		-0.1361	
		(0.61)				(-1.04)	

Tablo 7. Getiri Modeline İlişkin Regresyon Sonuçları

Panel A'daki bağımlı değişken mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değeri baz alınarak hesaplanan getiridir ve bütün değişkenler bir önceki mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değerine bölünmüştür. Panel B'deki bağımlı değişken mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değeri baz alınarak hesaplanan getiridir ve bütün değişkenler bir önceki mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değerine bölünmüştür. Δ, DD, DNK, KG ve DKG sırasıyla değişimi, defter değerini, net karı, kapsamlı geliri ve diğer kapsamlı geliri ifade etmektedir. Bütün değişkenler %1 seviyesinde bastırılarak sunulmaktadır. Firma seviyesinde kümelenme ile elde edilen standart hatalar ilgili değişkenin altında parantezler içinde yer almaktadır. ***/**/* sırasıyla %10/%5/%1 istatistiki anlamlılık seviyelerini göstermektedir.

PANEL A				**PANEL B**			
Değişkenler	1	2	**3**	**Değişkenler**	**1**	2	3
DNK	0.1191		0.1713	**DNK**	-0.0604		0.0031
	(0.1505)		(0.1522)		(0.1408)		(0.1440)
ΔDNK	0.4500***		0.4384***	**ΔDNK**	0.4627***		0.4266***
	(0.1186)		(0.1153)		(0.1255)		(0.1246)
KG		0.4066***		**KG**		0.2842**	
		(0.1290)				(0.1220)	
ΔKG		0.0578		**ΔKG**		0.0433	
		(0.0904)				(0.0880)	
DKG			0.7591***	**DKG**			0.6667***
			(0.2363)				(0.1930)
ΔDKG			-0.2486	**ΔDKG**			-0.2534*
			(0.1721)				(0.1500)
Sabit	0.3801***	0.3365***	0.3358***	**Sabit**	0.4862***	0.4614***	0.4566***
	(0.0477)	(0.0500)	(0.0503)		(0.0468)	(0.0482)	(0.0476)
Gözlem Sayısı	1,646	1,646	1,646	**Gözlem Sayısı**	1,625	1,625	1,625
Firma Sayısı	275	275	275	**Firma Sayısı**	274	274	274
R^2	0.153	0.154	0.171	**R^2**	0.146	0.142	0.158

10.3.2 Getiri Modeli

Tablo 7'nin Panel A kısmında bağımlı değişkeni mali yıl kapanışından 3 ay sonraki (Mart ayı) piyasa değeri olan regresyon sonuçları görülmektedir. Dönem net karının regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir düzeyde raporlanmaması, dönem net karının hisse senedi getirileri ile ilintisizliğine ve değer ilişkisinin bulunmadığına işaret etmektedir. Fakat dönem net karındaki değişimin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlanması, dönem net karındaki değişimlerin hisse senedi getirileri üzerinde anlamlı bir etki yarattığına ve değer ilişkisinin bulunduğuna işaret etmektedir.

Tablo 7'nin Panel A kısmında, kapsamlı gelirin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlanması, kapsamlı gelirdeki değişimlerin hisse senedi getirileri üzerinde anlamlı bir etki yarattığına ve değer ilişkisinin bulunduğuna işaret etmektedir. Fakat, kapsamlı gelirdeki değişimin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir düzeyde raporlanmaması, kapsamlı gelirdeki değişimin hisse senedi getirileri ile ilintisizliğine ve değer ilişkisinin bulunmadığına işaret etmektedir.

Tablo 7'nin Panel A kısmında, diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlanması, diğer kapsamlı gelirdeki değişimlerin hisse senedi getirileri üzerinde anlamlı bir etki yarattığına ve değer ilişkisinin bulunduğuna işaret etmektedir. Fakat, diğer kapsamlı gelirdeki değişimin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir düzeyde

raporlanmaması, diğer kapsamlı gelirdeki değişimin hisse senedi getirileri ile ilintisizliğine ve değer ilişkisinin bulunmadığına işaret etmektedir.

H1 Hipotezinin test edilmesi için değişim kalemleri ya da düz kalemlerin kıyaslanması gerekmektedir. Dönem net karındaki değişim istatistiki olarak anlamlı düzeyde raporlanmakta iken kapsamlı gelir istatistiki olarak anlamlı düzeyde raporlandığı için buna yönelik bir kıyas yapılması mümkün gözükmemektedir. Fakat dönem net karındaki değişimin regresyon katsayısının dahi tek başına kapsamlı gelirin regresyon katsayısından büyük olması, H1 hipotezinin doğrudan reddedilmesi anlamına gelerek kapsamlı gelirin değer ilişkisinin net karın değer ilişkisinden daha yüksek olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlanması, H2 hipotezini teyit etmektedir.

Tablo 7'nin Panel B kısmında bağımlı değişkeni mali yıl kapanışından 6 ay sonraki (Haziran ayı) piyasa değeri olan regresyon sonuçları görülmektedir. Bu Panelde de yukarıda listelenen sonuçlar bir istisna hariç birebir teyit edilmektedir. Bu istisna, diğer kapsamlı gelirdeki değişimin regresyon katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif olarak raporlanmasıdır. Fakat diğer kapsamlı gelirdeki değişim ile diğer kapsamlı gelirin regresyon katsayılarının toplamı halihazırda pozitif bir değere tekabül edeceği için H2 hipotezi teyit edilmektedir. Bu panelde dönem net karındaki değişimin regresyon katsayısının dahi tek başına kapsamlı gelirin regresyon katsayısından gözle görülür derecede büyük olması, H1 hipotezinin doğrudan reddedilmesi anlamına gelerek kapsamlı gelirin değer ilişkisinin net karın değer ilişkisinden daha yüksek olmadığını ortaya koymaktadır.

11 SONUÇ

Temiz Özkaynaklar Yaklaşımı uyarınca yapılan kapsamlı gelir raporlaması, değer yaratan bütün akışların tek bir tabloda gösterilerek kullanıcılara sunulmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, bu raporlamanın finansal tablo kullanıcılarına ekstra bir bilgi sunup sunmadığı konusu, performans ölçümü ve raporlamasına yönelik akademik tartışmaların odak noktalarındandır. Bu konuyu incelemek için bu tez çalışmasında net karın, kapsamlı gelirin ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi analiz edilmektedir.

BİST'e kote firmalara ait 2009-2017 yılları arası veri seti kullanılarak yapılan Fiyat Modeli ve Getiri Modeli baz alınarak yapılan analizler, kapsamlı gelirin değer ilişkisinin dönem net karının değer ilişkisinden istatistiki olarak anlamlı bir şekilde fazla olmadığını göstermektedir. Ayrıca Fiyat Modeline göre elde edilen sonuçlar diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmadığını göstermekte iken Getiri Modeline göre elde edilen sonuçlar tam tersi bir bulguya işaret etmektedir. Bu bulgular, Temiz Özkaynaklar Yaklaşımı ile değer ilişkisinde istatistiki olarak anlamlı bir artış görülmediğini ortaya koymaktadır.

Bu tez çalışması, literatüre çeşitli boyutlardan ışık tutarak yenilikler getirmektedir. Öncelikle, bildiğimiz kadarıyla, konuya yönelik BİST'e kote şirketlere ilişkin veri setini kullanan en yeni çalışma olan Acar ve Karacaer'in (2017) veri seti 2010-2013

yıllarına aittir. Bu tez çalışmasında kullanılan veri seti, en son mali yıl kapanışı olan 2017'yi de kapsamaktadır. Ayrıca, Bandyopadhyay vd. (2017) tarafından da belirtildiği üzere çeyreklik kazançlar yıllık kazançlara göre daha volatildir. Kanagaretnam vd. (2009) tarafından, Kirli Özkaynaklar Yaklaşımı perspektifinden, esas faaliyetler dışı hareketlerin yüksek seviye volatilitede bulunduğu belirtilmektedir. Acar ve Karacaer (2017) ile Köse ve Gürkan (2014) tarafından kullanılan veriler çeyreklik olması açısından daha volatil bir yapıdadır. Bu tez çalışmasında yıllık veriler kullanılarak bu volatillik elimine edilmeye çalışılmaktadır. Bunlara ek olarak bu tez çalışmasında Elektrik, Gaz ve Su ile Mali Kuruluşlar sektörleri elimine edilerek örneklemdeki firmaların homojenliği sağlanmaktadır. Her ne kadar Acar ve Karacaer (2017) tarafından örneklemlerine dahil edilen sektörler belirtilmese de Köse ve Gürkan (2014) tarafından hem bankacılık hem de sınai sektör şirketlerinin örneklemlerine dahil edildiği belirtilmektedir. Son olarak, bu tez çalışmasında ayarlı ayarlı R^2 değerleri kıyası yerine regresyon katsayıları kıyası yapılarak değer ilişkisi analizi yapılmakta ve Acar ve Karacaer (2017), Köse ve Gürkan (2014) ile Demir vd. (2013) tarafından yapılan analizler genişletilmektedir.

Bu tez çalışmasının iki tane ana kısıtı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, BİST tarafından sağlanan veriler temettü ayarlaması yapılmamış veriler olduğu için bağımlı değişkenlerin, tam değerler yerine yaklaşık değerler olarak analizlerde kullanılmasıdır. İkinci kısıt ise manuel olarak veri toplamadan kaynaklanabilecek hatalardır. Her ne kadar bu hatalar veri seti iki farklı kişi tarafından daha kontrol edilerek minimize edilmeye çalışılmışsa da bu tip bir hatanın potansiyel varlığı çalışmanın kısıtlarındandır. BİST şirketlerine ilişkin kapsamlı gelir ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin uluslararası veri tabanlarında bulunmadığının altı çizilmelidir.

Gelecek araştırmalar, temettü ayarlaması yapılmış fiyat verilerini elde ederek kapsamlı gelirin değer ilişkisini yeniden analiz edebilir. Ayrıca diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkilerinin teker teker incelenmesi, hangi kalemin değer ilişkisinin bulunduğunun ortaya çıkması açısından yüksek öneme haizdir. Bu sebeple gelecek araştırmalar, diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisini inceleyerek literatüre katkı sunabilir.

12 KAYNAKÇA

Acar, M., & Karacaer, S. (2017). Comparing the Usefulness of Net Income Versus Comprehensive Income in Terms of Firm Performance: Borsa Istanbul Case. International Review of Economics and Management, 5(4), 97–118.

Agnes Cheng, C. S., Cheung, J. K., & Gopalakrishnan, V. (1993). On the Usefulness of Operating Income, Net Income and Comprehensive Income in Explaining Security Returns. Accounting and Business Research, 23(91), 195–203.

Akbar, S., & Stark, A. W. (2003). Discussion of Scale and the Scale Effect in Market-based Accounting. Journal of Business Finance & Accounting, 30(1 & 2), 57–72.

Akdoğan, N., & Tenker, N. (2010). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri (13th ed.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Alkan, B. Ş. (2018). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ve Kavramsal Çerçeve Projesi. Mali Çözüm, 28, 107–134.

Altıntaş, T. (2011). Uluslararası Muhasebe ve Türkiye'de Muhasebe Hukuku. Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 162–174.

Amir, E., Harris, T. S., & Venuti, E. K. (1993). A comparison of the value-relevance of U.S. versus Non-U.S. GAAP accounting measures using Form 20-F reconciliations. Journal of Accounting Research, 31, 230–264.

Ball, R., & Brown, P. (1968). An Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers. Journal of Accounting Research, 6(2), 159–178.

Bandyopadhyay, S. P., Chen, C., & Wolfe, M. (2017). The predictive ability of investment property fair value adjustments under IFRS and the role of accounting conservatism. Advances in Accounting, 38, 1–14.

Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R. (2001). The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting. Journal of Accounting and Economics, 31(1–3), 77–104.

Beaver, W. H. (1968). The Information Content of Annual Announcements Earnings. Journal of Accounting Research, 6(3), 67–92.

Biddle, G. C., & Choi, J.-H. (2006). Is Comprehensive Income Useful? Journal of Contemporary Accounting & Economics, 2(1), 1–32.

Black, D. E. (2016). Other Comprehensive Income: A Review and Directions for Future Research. Accounting and Finance, 56, 9–45.

Black, F. (1993). Choosing accounting rules. Accounting Horizons, 7(4), 1–17.

Brimble, M., & Hodgson, A. (2007). Assessing the risk relevance of accounting variables in diverse economic conditions. Managerial Finance, 33(8), 553–573.

Brown, S., Lo, K., & Lys, T. (1999). Use of R2 in accounting research: measuring changes in value relevance over the last four decades. Journal of Accounting and Economics, 28(2), 83–115.

Bulut, M. (2003). 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve Türkiye'de Devletçiliğe Geçiş. Bilig, 26, 77–101.

Chambers, D., Linsmeier, T. J., Shakespeare, C., & Sougiannis, T. (2007). An evaluation of SFAS No. 130 comprehensive income disclosures. Review of Accounting Studies, 12, 557–593.

Dastgir, M., & Velashani, A. S. (2008). Comprehensive Income and Net Income as Measures of Firm Performance: Some Evidence for Scale Effect. European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences, (12), 123–133.

De George, E. T., Li, X., & Shivakumar, L. (2016). A review of the IFRS adoption literature. Review of Accounting Studies, 21(3), 898–1004.

Demir, V., Bahadir, O., & Oncel, A. G. (2013). What is the Best Measure of Financial Performance? Comprehensive Income versus Net Income: Evidence from Turkey. İktisat, İşletme ve Finans, 28, 73–96.

Demir, V., Ertugrul, M., & Gür, E. (2016). Değer ilişkisi üzerine uluslararası yayınlar. Mali Çözüm, 136, 13–31.

Devalle, A., & Magarini, R. (2012). Assessing the value relevance of total comprehensive income under IFRS: an empirical evidence from European stock exchanges. International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation, 8(1), 43–68.

Dhaliwal, D., Subramanyam, K. R., & Trezevant, R. (1999). Is comprehensive income superior to net income as a measure of firm performance? Journal of Accounting and Economics, 26(1), 43–67.

Easton, P. D. (1999). Security Returns and the Value-Relevance of Accounting Data. Accounting Horizons, 13(4), 399–412.

Easton, P. D., & Sommers, G. A. (2003). Scale and the Scale Effect in Market-based Accounting Research. Journal of Business Finance and Accounting, 30(1–2), 25–55.

Ernstberger, J. (2008). The value relevance of comprehensive income under IFRS and US GAAP: Empirical evidence from Germany. International Journal of Accounting Auditing and Performance Evaluation, 5(1), 1–29.

Ertuğrul, M. (kabul edildi). Kapsamlı Gelirin Değer İlişkisine Yönelik Uluslararası Literatür Taraması. Mali Çözüm.

Ertuğrul, M. (2018). Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi (1. ed.). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Ertuğrul, M. (2019a). A Review of the Literature on IFRS Adoption From the Perspective of the Value Relevance. In H. Dincer & S. Yüksel (Eds.), Handbook of Research on Global Issues in Financial Communication and Investment Decision Making (pp. 367–394). IGI Global.

Ertuğrul, M. (2019b). Interpretation of the Value Relevance Indicator With(out) Dummies: Demeaning. In H. Dincer & S. Yüksel (Eds.), Handbook of Research on Global Issues in Financial Communication and Investment Decision Making (pp. 192–213). IGI Global.

Ertugrul, M., & Demir, V. (2018). How Does Unobserved Heterogeneity Affect Value Relevance? Australian Accounting Review, 28(2), 288–301.

Francis, J., & Schipper, K. (1999). Have Financial Statements Lost Their Relevance? Journal of Accounting Research, 37(2), 319–352.

Goncharov, I., & Hodgson, A. (2011). Measuring and Reporting Income in Europe. Journal of International Accounting Research, 10(1), 27–59.

Goncharov, I., & Veenman, D. (2014). Stale and Scale Effects in Markets-Based Accounting Research: Evidence from the Valuation of Dividends. European Accounting Review, 23(1), 25–55.

Gordon, L. A., Loeb, M. P., & Sohail, T. (2010). Market Value of Voluntary Disclosure Concerning Information Security. MIS Quarterly, 34(3), 567–594.

Gür, E., & Demir, V. (2015). Seçilmiş Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Bir Uygulama. Ordu: Ordu SMMM Odası Yayınları Bilgi Bankası Cep Kitapları.

Güvemli, O. (2000). Türk Devletleri Muhasebe Tarihi. İstanbul: İstanbul YMM Odası Yayınları.

Güvemli, O., & Güvemli, B. (2006). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Muhasebe Düşüncesinin Gelişmesi. Mali Çözüm, 76, 275–289.

Hodgson, A., & Russell, M. (2014). Comprehending Comprehensive Income. Australian Accounting Review, 24(2), 100–110.

Jones, D. A., & Smith, K. J. (2011). Comparing the value relevance, predictive value, and persistence of other comprehensive income and special items. Accounting Review, 86(6), 2047–2073.

Kanagaretnam, K., Krishnan, G. V., & Lobo, G. J. (2009). Is the market valuation of banks' loan loss provision conditional on auditor reputation? Journal of Banking and Finance, 33(6), 1039–1047.

Kamuyu Aydınlatma Platformu, Arçelik AŞ 2009 Yılı Finansal Tabloları

Kargin, S. (2013). The Impact of IFRS on the Value Relevance of Accounting Information: Evidence from Turkish Firms. International Journal of Economics and Finance, 5(4), 71–80.

Kaval, H. (2011). TMS Kapsamında çeşit esasına göre kar zarar ve diğer kapsamlı gelirler tablosu. Yaklaşım Dergisi, 1, 1–28.

Kavramsal Çerçeve, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2018), TMS/TFRS Seti, Ankara.

Keating, M. (1999). An Analysis of the Value of Operating Comprehensive Income. Journal of Accounting Education, (17), 333–339.

Khan, S., Bradbury, M. E., & Courtenay, S. (2018). Value Relevance of Comprehensive Income. Australian Accounting Review, 28(2), 279–287.

Köse, Y., & Gürkan, S. (2014). Diğer Kapsamlı Gelir ile İşletmenin Piyasa Değeri Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketlerde Bir Araştırma. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 16(1), 21–44.

Kothari, S. P., & Zimmerman, J. L. (1995). Price and return models. Journal of Accounting and Economics, 20(2), 155–192.

Kubota, K., Suda, K., & Takehara, H. (2011). Information content of other comprehensive income and net income: Evidence for Japanese firms. Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics, 18(2), 145–168.

Lin, S., Ramond, O., & Casta, J.-F. (2007). On the Relevance of Reporting Comprehensive Income under IAS / IFRS. Europlace Institute of Finance - 5th International Financial Research Forum, 1–56. Paris.

Mannering, F. L., Shankar, V., & Bhat, C. R. (2016). Unobserved heterogeneity and the statistical analysis of highway accident data. Analytic Methods in Accident Research, 11, 1–16.

Mechelli, A., & Cimini, R. (2014). Is Comprehensive Income Value Relevant and Does Location Matter? A European Study. Accounting in Europe, 11(1), 59–87.

Miller, M. H., & Modigliani, F. (1966). Some Estimates of the Cost of Capital to the Electric Utility Industry, 1954-1957. American Economic Review, 56(3), 333–391.

Navarro-García, J. C., & Madrid-Guijarro, A. (2014). The Influence of Improvements in Accounting Standards on Earnings Management: The Case of IFRS. Australian Accounting Review, 24(2), 154–170.

O'Hanlon, J. F., & Pope, P. F. (1999). The Value-Relevance of UK Dirty Surplus Accounting Flows. British Accounting Review, (31), 459–482.

Ohlson, J. A. (1999). On Transitory Earnings. Review of Accounting Studies, (4), 145–162.

Onali, E., Ginesti, G., & Vasilakis, C. (2017). How should we estimate value-relevance models? Insights from European data. The British Accounting Review, 49(5), 460–473.

Ota, K. (2003). The Impact of Price and Return Models on Value Relevance Studies: A Review of Theory and Evidence. Accounting Research Journal, 16(1), 6–20.

Paternoster, R., Brame, R., Mazerolle, P., & Piquiero, A. (1998). Using the Correct Statistical Test for the Equality of Regression Coefficients. Criminology, 36(4), 859–866.

Puspa, D. F., Srimulatsih, L., & Zaitul. (2018). Properties of Accounting Income in Indonesia: Net Income and Total Comprehensive Income. International Journal of Engineering & Technology, 7, 261–266.

Sarıoğlu, K., & Türel, A. (2012). Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Göre Kapsamlı Gelir (Kâr) Tablosu: Kullanılan Dil Üzerine Eleştiri ve Sunum Şekli Tercihleri Üzerine Bir Araştırma. Vergi Sorunları Dergisi, (290), 82–94.

Suadiye, G. (2012). Value Relevance of Book Value & Earnings Under the Local GAAP and IFRS: Evidence from Turkey. Ege Akademik Bakış/Efe Academic Review, 12(3), 301–310.

Türel, A. (2009). The Value Relevance of IFRS: The Case of Turkey. Acta Universitatis Danubius. Œconomica, 5(1), 119–128.

TFRS 9. Finansal Araçlar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2017), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TFRS 13. Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2017), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 1. Finansal Tabloların Sunuluşu, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2015), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 16. Maddi Duran Varlıklar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2014), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 19. Çalışanlara Sağlanan Faydalar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2015), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 21. Kur Değişiminin Etkileri, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2011), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 32. Finansal Araçlar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2014), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 38. Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2011), TMS/TFRS Seti, Ankara.

TMS 39. Finansal Araçlar / Muhasebeleştirme ve Ölçme, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), (2017), TMS/TFRS Seti, Ankara.

Ulusan, H. (2013). Kapsamlı Kâr (Zarar): Raporlama Yöntemi Tercihleri ve Finansal Performansın Raporlanmasına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14(2), 45–72.

Usman, A. B., Amran, N. A. B., & Shaari, H. B. (2016). The value relevance of comprehensive income in Nigerian: A pilot test. International Journal of Economics and Financial Issues, 6(2), 793–797.

Veltri, S., & Ferraro, O. (2018). Does other comprehensive income matter in credit-oriented systems? Analyzing the Italian context. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 30, 18–31.

Walker, M. (2010). Accounting for varieties of capitalism: The case against a single set of global accounting standards. British Accounting Review, 42(3), 137–152.

Wang, Y., Buijink, W., & Eken, R. (2006). The value relevance of dirty surplus accounting flows in The Netherlands. International Journal of Accounting, 41(4), 387–405.

Yücel, G. (1982). Muhasebenin Çağlar Boyunca Gelişimi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 11(1), 217–227.